

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

37E JAARGANG

WOENSDAG 24 SEPTEMBER 1952

No 1844

COMMISSIE VAN REDACTIE

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)*

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-redacteur: J. H. Zoon

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

*J. E. Mertens; J. van Tichelen;
R. Vandeputte.*

INHOUD

	Blz.
Economische Unie tussen „le miracle belge” en „le miracle hollandais” door <i>Dr C. de Bièvre</i>	724
Interne financiële stabiliteit door <i>Prof. Dr C. Goedhart</i>	728
Het vraagstuk van het toerwagenbedrijf in Nederland (II) door <i>Drs S. C. Bakkenist en Drs F. D. Zandstra</i>	730
Enkele nationaal-economische problemen bij de kolonisatie der IJsselmeerpolders door <i>Dr. Ir V. J. P. de Blocq van Kuffeler</i>	733
Aantekening:	
De Accountantsdag 1952 van het Nederlands Instituut van Accountants door <i>Drs J. A. Hartog</i>	735
Internationale notities:	
Het congres van het Britse Verbond van Vakverenigingen door <i>F. I. H. Vos</i>	736
Geld- en kapitaalmarkt door <i>Drs J. C. Brezet</i>	736
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Juli en Augustus 1952 door <i>Dr L. Delmotte</i>	737
Recente economische publicaties	739

Dezer dagen

„blijf zitten, waar je zit en verroer je niet”. Het Nederlandse volk stelt er geen prijs op, dat jeugdspel in militaire banen wordt geleid. Doch thans hebben Nederlandse soldaten kunnen trekken op jeugdervaringen; de deelneming van de manschappen aan de manoeuvre „Hold fast” is voornamelijk bij verstoppertje spelen gebleven.

Slapeloze nachten hebben zij er niet van gehad; die blijven bewaard voor de Engelsen met hun tegenspeler Mossadeq, virtuoos in de beweeglijke pas op de plaats. Tegen diens beweeglijke manoeuvres blijkt hun enige aanval telkens in de verdediging te liggen. Verdedigingen in een bewegingsoorlog plegen elastisch te worden.

Was het niet Xerxes die de golven deed geselen? Het bedrijf komt weer in zwang. In de Verenigde Staten zijn de kosten van levensonderhoud op hun zesde opeenvolgende hoogtepunt gekomen. Het twistgesprek over de oorzaak der prijsstijging, opnieuw begonnen door een geseductioneerd prijsbeheerser, geeft, als men alle factoren optelt, een schuldaandeel aan alle economische sectoren. Begrijpelijkerwijs verbaast elke groep zich over de domheid en hebzucht van anderen. De Federal Reserve Board heeft de laatste der „Korea”-credietrestricties opgeheven.

„Ik dreigde niet, ik was alleen verbaasd”, de Franse premier beschikt zachtmoedig stadium te boven. De uitvoeringsbeslissing, waarmee de wet op de kartelprijzen van Juli jl. in werking is getreden, is verschenen. Als eerste zijn de kartelprijzen voor ijzer en staal onverbindend verklaard. „Und oeffnet mit keckem Finger den Löwenzwinger”.

Ook in Oostenrijk woedt men over gebonden markten. Na een rapport over de vergaande kartellering in het Oostenrijkse ondernemingsleven, wordt thans met levendigheid gestreden over de monopolioïde consequenties der vakverenigingen. Het enige resultaat van de opeenvolgende vegen uit de pan is, dat beide partijen steeds zwarter worden.

Ridderspel in Straatsburg? De heer Spaak schijnt te hebben ontdekt, dat er eigenlijk geen lans te breken valt. Men zou zeer goed in gesloten gelederen kunnen opstellen, voor de tribune. Ondanks dit hoofs gebaar, blijft de indruk bestaan dat in de verschillende standaarden kleuren worden gevoerd, die elkaar niet goed verdragen.

„In seinem Löwengarten das Schauspiel zu erwarten”, de Italiaanse socialist Nenni heeft gesproken met Stalin. Volgens hem wacht de leider van het Russische volk met opgewekte kalmte op de onherroepelijk verwachte Westerse tweespalt.

In beweging blijven, vooral van de productie, een noodzaak voor het Westen. Zo gezien is het goed, dat een staking in de Amerikaanse mijnen is voorkomen. Goed is ook de toeneming van de productie bij de Hoogovens.

Voor wie de winststijging vreemd mocht vinden, zij gewezen op het verschil tussen een staatsbedrijf en een openbare onderneming.

Dagblad in het Westen des lands vraagt een

BEDACTEUR

voor zijn rubriek „Economie en Financiën”.

Aangeboden wordt, een prettige en zelfstandige werkring. Goed salaris en daarmee in overeenstemming zijnde sociale voorzieningen.

Gevraagd wordt, iemand die in staat is volkomen zelfstandig deze rubriek op te bouwen; vlot en populair, dus duidelijk zijn bedoelingen op papier weet te zetten en goede relaties weet te maken.

Universitaire vorming strekt tot aanbeveling.

Sollicitaties met opgave van leeftijd, opleiding, huidige werkring en godsdienst in te zenden onder no. ESB 39-1, Bur. v. d. Blad, Postbus 42, Schiedam.

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

Bij de

N.V. BILLITON MAATSCHAPPIJ
te 's-Gravenhage

bestaat gelegenheid tot plaatsing van

EEN INTERN ACCOUNTANT

(Lid Niva of Vaga)

Eventuele latere uitzending naar een van haar overzeese vestigingen is mogelijk.

Sollicitaties uitsluitend schriftelijk te richten aan de Afdeling Personeelszaken, Louis Couperusplein 19.

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing van ondernemingspensioen-
en spaarfondsen aan de
NIEUWE WETTELIJKE BEPALINGEN

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850-5345

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten” de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

Advertentie-opdrachten

voor het volgende nummer
dienen uiterlijk 30 September
v.m. in het bezit te zijn van
de Advertentie-afdeling
Postbus 42, Schiedam.

N.V. ASSURANTIE MAATSCHAPPIJ DE NEDERLANDEN VAN 1845

gevestigd te 's-Gravenhage

UITGIFTE van
f 3.125.000.- nominaal nieuwe aandelen
op naam, waarop
te storten f 2.500.000.-

Ondergetekende bericht dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte à pari uitsluitend voor aandeelhouders zal openstaan ten kantore van de

KAS-ASSOCIATIE N.V. te Amsterdam
tot Maandag 6 October 1952, des namiddags 4 uur,

op de voorwaarden van het prospectus dd. 20 September 1952. Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn aldaar en bij ondergetekende verkrijgbaar.

's-GRAVENHAGE, 20 September 1952

N.V. ASSURANTIE MAATSCHAPPIJ
DE NEDERLANDEN VAN 1845

VERSPREIDE GESCHRIFTEN

VAN PROF. DR. N. J. POLAK

Rotterdam, September 1952.

L. S.,

Op 17 Augustus 1948 overleed Prof. Dr. N. J. Polak. Van hem is eens gezegd, dat hij was de man van het korte artikel. Deze karakteristiek is juist. Een respectabel aantal artikelen van zijn hand, verschenen tussen 1916 en 1948, is het bewijs ervan. In deze artikelen werd een bonte verscheidenheid van onderwerpen op de hem eigen wijze, kort en bondig, helder, humoristisch vaak en menigmaal verduidelijkt door treffende beeldspraak, behandeld. Deze onderwerpen liggen voornamelijk op het gebied van de bedrijfshuishoudkunde en het belastingwezen, in mindere mate op dat van de accountancy, doch weer in sterke mate op het terrein van de economische en financiële politiek; voorts op tal van andere gebieden. Naast zijn artikelen dienen genoemd te worden de in druk verschenen redevoeringen en prae-adviezen.

Onder die geschriften is veel, dat tot heden toe nog waarde heeft, waarde voor de wetenschap, waarde voor hen die leiding geven in bedrijf en economisch leven, die daarin verheldering van de thans nog aan de orde zijnde vraagstukken zullen vinden, waarde voor alle economisch geschoolden, die hun ervaring aan het geschrevene kunnen toetsen, waarde tenslotte voor de vele oud-leerlingen van Prof. Polak die in bedoelde geschriften de stem van de leermeester wederom kunnen beluisteren.

Een bezwaar is, dat al die geschriften zeer verspreid in een aantal tijdschriften verschenen zijn en thans nog slechts moeilijk zijn te raadplegen.

Om dit bezwaar te ondervangen en tevens om de herinnering aan het werk van Prof. Polak levendig te houden, is de gedachte gerezen de geschriften, welke thans nog van belang worden geacht, systematisch gerangschikt, te bundelen en in boekvorm opnieuw uit te geven.

De uitgave is mede bedoeld als posthume hulde aan de overleden hoogleraar.

Een overzicht van de op te nemen geschriften wordt U hierbij ter kennisneming aangeboden. Het is de bedoeling dat de bundel begin December in twee delen verschijnt, welke gezamenlijk of afzonderlijk verkrijgbaar worden gesteld.

De omvang van deel I wordt geraamd op 433 bladzijden;
die van deel II op 306 bladzijden.

Beide delen zijn gebonden in geheel linnen band.

Bij intekening kosten de twee delen tezamen f 22,50;

deel I f 13,50 en deel II f 10,—.

Het is wel duidelijk, dat bij deze prijzen en uitvoering de kosten van de uitgave slechts gedeekt kunnen worden, indien op een zeker aantal exemplaren wordt ingetekend.

Op U, van wie belangstelling voor deze uitgave mag worden verwacht, wordt een beroep gedaan om door Uw intekening tot het welslagen van de uitgave mede te werken.

U wordt verzocht Uw opgave, waarvoor desgewenst het hierbij afgedrukte intekenbiljet kan worden gebruikt, zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk 1 November a.s. te zenden aan de heer

H. T. Go, econ. drs, Essenburgsingel 10 A, Rotterdam.

Het Comité tot uitgave van de

Verspreide Geschriften van Prof. Dr N. J. Polak:

Prof. Dr P. P. van Berkum, Hoogleraar Katholieke Economische Hogeschool, Tilburg
W. N. de Blaey, Docent Rijksbelastingacademie, 's-Gravenhage

Prof. J. Brands, Buitengewoon Hoogleraar Nederlandse Economische Hogeschool, 's-Gravenhage

Prof. Dr M. J. H. Cobbenhagen, Hoogleraar Katholieke Economische Hogeschool, Tilburg

Prof. Dr J. F. ten Doesschate, Directeur N.V. Kon. Ned. Hoogovens en Staalfabr., Bloemendaal

Prof. Dr Ir J. Goudriaan, Hoofd van het Departement Bedrijfseconomie aan de Universiteit van Pretoria, Pretoria

Prof. T. Keuzenkamp, Hoogleraar Nederlandse Economische Hogeschool, 's-Gravenhage

Prof. Dr A. Kraal, Hoogleraar Universiteit van Indonesië, Djakarta

Prof. Dr P. B. Kreukniet, Hoogleraar Rijksuniversiteit te Leiden, Haren

Prof. H. W. Lámbers, Hoogleraar Nederlandse Economische Hogeschool, Rotterdam

Prof. Dr Th. Limperg Jr, oud-Hoogleraar Gemeentelijke Universiteit, Amsterdam

Mr K. P. van der Mandele, Voorzitter Kamer van Koophandel, Rotterdam

Prof. Dr Abram Mey, Hoogleraar Gemeentelijke Universiteit, Amsterdam

Prof. Dr J. L. Mey, Hoogleraar Rijksuniversiteit te Haren (Gr.)

Prof. Dr J. van der Poel, Hoogleraar-Directeur Rijksbelastingacademie, Rotterdam

Prof. Dr B. Pruyt, Hoogleraar Nederlandse Economische Hogeschool, Voorburg

Prof. Dr F. de Roos, Hoogleraar Vrije Universiteit, Amsterdam

Mr M. Rooy, Hoofdredacteur Nieuwe Rotterdamse Courant, Heemstede

Prof. Dr B. Schendstok, Hoogleraar Nederlandse Economische Hogeschool, 's-Gravenhage

Prof. Dr H. J. van der Schroeff, Hoogleraar Gemeentelijke Universiteit, Heemstede

Prof. Dr C. G. W. Schumann, Hoogleraar Universiteit van Stellenbosch, Stellenbosch

Dr H. Thierry, Lector Nederlandse Economische Hogeschool, 's-Gravenhage

Prof. Dr Th. L. M. Thurlings, Hoogleraar Landbouwhogeschool, Wageningen

Prof. Mr F. de Vries, Hoogleraar Gemeentelijke Universiteit, Amsterdam

Prof. Dr J. Wisselink, Hoogleraar Nederlandse Economische Hogeschool, Voorburg

Prof. Dr J. Zijlstra, Hoogleraar Vrije Universiteit, Amsterdam

Inhoud van DEEL I

Voorwoord

Levensbeschrijving van Prof. Dr N. J. Polak
door Prof. J. Brands

Lijst van geschriften van Prof. Dr N. J. Polak

Hoofdstuk I:

Vraagstukken van Economische Politiek

Katalyse (1932)

Katalyse (1932)

Het loononderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (1933)

Aanpassen! Maar hoe? (1935)

Devaluatie (1936)

Redelijke en onredelijke prijsverhoging (1936)

Prijsopdriving, prijsverstarring, of prijspolitiek (1939)

De sterke hefboom (1939)

Eén doelstelling voor de economische politiek in schaarstetijd (1939)

In schaarstetijd (1939)

De economische sector tijdens de bezetting (1945)

Prijzen en lonen (1945)

Inkomens en arbeidsprestaties (1946)

Bedrijfschappen (1946)

Organisatie van het economisch leven na het herstel (1946)

Het voorontwerp op de bedrijfschappen (1946)

Hoe Rusland zijn productie-apparaat opbouwde (1946)

Het Nationaal Welvaartsplan 1946 (1946)

Nieuwe economische politiek? (1946)

De kleine belegger (1946)

Vermogensheffing (1946)

Strijdpunten ten aanzien van de Vermogensheffing (1947)

Het tweede bedrijf van onze financiële sanering (1946)

Conversie van staatsschuld (1946)

Kapitaalbronnen voor de Nederlandse industrie (1947)

Vrijheid en binding in elk der landen (1947)

Hoofdstuk II: Algemene Economische Vraagstukken

Abstract of concreet kapitaalbegrip (1926)

De positie van de Middenstand (1927)

De huidige depressie en de gevolgen daarvan voor de Middenstand (1931)

Tegenwicht (1933)

Vernieuwing (1937)

Braintrust, ordening en liberale economie (1937)

Nuchter blijven! (1945)

Tegenwicht (1945)

Hoofdstuk III: Belastingen

a. Algemeen

Theorie of opportunisme? De algemene motivering van de belastingheffing van buitenlands wonende Nederlanders (1928)

De algemene beginselen voor de heffing van belastingen (1929)

Bedrijfsleven en belastingwetenschap (1930)

Vorm of wezen als richtsnoer bij de heffing van belastingen (1934)

b. Omzetbelasting

Omzetbelasting (1933)

Omzetbelasting als verteringsbelasting (1933)

Omzetbelasting (1933)

Verhoging van de omzetbelasting (1946)

c. Directe belastingen

Afschrijvingen en de Schatkist (1918/1919) *)

Bonusaandelen en de fiscus (1930) **)

Veren plukken van een kikker (1934)

Dotaties aan pensioenfondsen en de fiscus (1938)

Fiscale rechtspraak (1939)

Winstbelasting van naamloze vennootschappen en daarmee in verband staande vraagstukken (1939) *)

Het winstbegrip van het ontwerp (1940)

Goed koopmansgebruik in verband met de winstbelasting (1940)

Pensioenvoorziening en loonbelasting (1941)

d. Heffingen ineens

Vermogensheffing (1946) ***)

Strijdpunten ten aanzien van vermogensheffing (1947) ***)

Hoofdstuk IV: Accountancy

Is een algemene inrichtingsleer bestaanbaar? (1922)

De accountantsverklaring (1924)

De economische voorwaarden voor de mechanisering van de administratieve arbeid (1927)

De opleiding tot accountant (1938)

Hoofdstuk V: Verschillende Onderwerpen

Het noteringsvraagstuk aan de Amsterdamse effectenbeurs in de eerste helft der negentiende eeuw (1924)

*) Het artikel is opgenomen in deel II: Balansvraagstukken

***) Het artikel is opgenomen in deel II: Financieringsvraagstukken

****) Het artikel is opgenomen onder Hoofdstuk I: Vraagstukken van Economische Politiek

De litterair-economische H.B.S. en het voorbereidend hoger onderwijs (1926)
Stüderen (1934)
Het Economisch Hoger Onderwijs (1948)
Kapitaalvorming bij ouderdoms- en invaliditeitsverzekering (1928)
Een treurspel (1935)
Zuid-Holland grotendeels buiten het luchtverkeer? (1938)
Nederlands fabriek met handicap (1941)
Risicoverdeling en risicospreiding bij grote bouwobjecten (1946)
Rotterdam heeft weer een schouwburg (1947)
Splitsing of binding? (1947)
Register

Inhoud van DEEL II

Bedrijfshuishoudkunde

a. Algemeen

Het huidig stadium en de naaste taak der bedrijfsleer (1922)
Bedrijf en wetenschap (1929)
Atavismen in en om de Naamloze Vennootschap (1931)
Oude waarheden (1931)

b. Handel

De taak van de tussenhandel (1924)
Arbitrage (1926)
Van waar en waarom de jaarbeurs? (1930)
Speciale of universele tentoonstellingen? (1937)

Aloud of gloednieuw? (1947)
Distributievraagstukken (1937)
Distributie volgens plan
Baisse-clausules (1938)
Middenstand en grootbedrijf in de detailhandel (1939)
Handel (1948)

c. Financieringsvraagstukken

Een bedenkelijke nieuwigheid (1916)
Aandelen zonder nominaal bedrag (1927)
Financieringsvraagstuk bij grote concerns (1928)
Bonusaandelen en de fiscus (1930)
Reorganisatie en rentestand (1938)

d. Balansvraagstukken

Effectenwaardering bij spaarbanken (1916)
Afschrijvingen en de schatkist (1918/1919)
Kapitaalreductie na geleden verliezen (1923)
Waarderings- en balansproblemen (1924)
Afschrijving (1929)
De balanswaarde van dochteraandelen (1938)
Geheime reserveringen, geheime en stille reserves (1939)
Winstbelasting van naamloze vennootschappen en daarmee in verband staande vraagstukken (1940)
Vooruitzicht en terugblik (1947)
Naschrift op Vooruitzicht en terugblik (1947)

e. Kostprijsvraagstukken

A-propos van de kostprijs (1921)
De toenemende en afnemende meeropbrengst in verband met de kostprijs (1932)
Onzuivere kostprijsberekening als duurtfactor (1924)

Register

Hierlangs afknippen

BESTELBILJET

Ondergetekende,

Naam:

Adres:

Woonplaats:

wenst te ontvangen van de **VERSPREIDE GESCHRIFTEN** van Prof. Dr N. J. Polak

.....ex. deel I à f 13,50

.....ex. deel II à f 10,—

.....ex. deel I en II à f 22,50

Dit biljet uiterlijk 1 November a.s. te zenden aan: **Comité tot uitgave van de Verspreide Geschriften van Prof. Dr N. J. Polak**, p/a de Heer H. T. Go, econ. drs, Essenburgsingel 10 A, Rotterdam, Giro 85148.

Bestellingen, welke na 1 November a.s. binnenkomen kunnen niet meer tegen intekenprijs worden uitgevoerd.

Datum

Handtekening

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Dr C. DE BIÈVRE, Economische Unie tussen „le miracle belge” en „le miracle hollandais”.

Deze bijdrage van een Belgisch auteur heeft ten doel te antwoorden op het artikel van Dr H. W. J. A. Vredegoor, getiteld „België en de Benelux na „le miracle hollandais””, verschenen in „E.-S.B.” van 27 Augustus II. Sinds het verschijnen van het artikel van Dr Vredegoor hebben in België de belangrijkste werkgevers- en werknemersverbonden einde Augustus-begin September manifesten gepubliceerd over de Benelux-moeilijkheden, die licht werpen op de bezwaren die men in België heeft in te brengen tegen de toestand geschapen door de Voor-Unie, niet alleen als gevolg van de Nederlandse maar ook van de Belgische politiek. Uit deze manifesten geeft schrijver enige uittreksels, waaruit blijkt, dat men het eens is over het bestaan van zeer ernstige moeilijkheden, maar niet over de oorzaken er van. Sommigen richten verwijten tot de Belgische Regering, terwijl anderen een meer liberale politiek wensen van de Nederlandse Regering en de Nederlandse bedrijfs-groeperingen. Vervolgens gaat schrijver uitvoerig in op een aantal stellingen van Dr Vredegoor. Nederland moet volgens schrijver doen wat Dr Vredegoor voorstelt op het gebied van de huren en de consumptiebeperking en bovendien de loonvorming versoepelen. In België moet men leren minder belang te hechten aan nominale loonwijzigingen, maar meer aan reële loonstijgingen, ook op lange termijn. Ook moet er financieel en sociaal meer begrip komen voor de investeringsbehoeften. België moet tot het besef komen dat een te uitgebreid landbouwprotectionisme, op den duur in het kader van Benelux, het vrije verkeer van de industriële producten bedreigt. Tot de Economische Unie tussen „le miracle belge” en „le miracle hollandais” zal men volgens schrijver alleen kunnen komen door „un miracle Benelux”.

Prof. Dr C. GOEDHART, Interne financiële stabiliteit.

Een zevental economen van internationale reputatie heeft op 18 Juni jl. een rapport uitgebracht aan de O.E.E.S. over de financiële situatie in Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, België en de Verenigde Staten onder de titel „The internal financial situation in member and associated countries”. Het resultaat van het werk van deze experts verdient veel lof. In zeer kort bestek wordt in het rapport een analyse ontvouwd, die de essentialia der onderzochte verschijnselen en problemen op heldere wijze belicht en daarbij in interpretatie en aanbevelingen scherpe critiek niet schuwt. Het is een rapport geworden, zoals dat in de normale O.E.E.S.-molen moeilijk of niet tot stand had kunnen komen. Geheel in overeenstemming met de doelstellingen van de O.E.E.S. wordt de kern van het onderzoek gevormd door het verband tussen het nationale monetair-financiële beleid en de internationale economische betrekkingen. In dit artikel vestigt schrijver de aandacht op de hoofdinhoud van het rapport, niet alleen met het oog op de betekenis van het behandelde onderwerp, maar ook omdat uit het rapport een ernstige waarschuwing is te putten tegen opvattingen, die ook in Nederland de laatste tijd af en toe worden verkondigd en, indien zij de beslissingen in de overheidsfeer zouden beïnvloeden, het economisch beleid in ons land op het hellende vlak zouden kunnen brengen.

Drs S. C. BAKKENIST en Drs F. D. ZANDSTRA, Het vraagstuk van het toerwagenbedrijf in Nederland (II).

Na in het eerste artikel (in „E.-S.B.” van 17 September jl.) een analyse te hebben gemaakt van de economische structuur van het toerwagenbedrijf in ons land, welke in staat stelt de voornaamste oplossingen te beoordelen, welke worden voorgesteld om de huidige moeilijkheden der over-

capaciteit in deze bedrijfstak te boven te komen, wordt in dit slotartikel tot deze beoordeling overgegaan. Daarbij blijkt, dat gehele of gedeeltelijke uitsluiting van het lijndienstbedrijf (gemengde bedrijf) op het gebied van toerwagen- en ongeregeld vervoer niet tot de gewenste verbetering kan leiden, evenmin als de vergroting van het aandeel der toerwagenbedrijven in groepsvervoer en ongeregeld vervoer. Ten slotte wordt aangegeven in welke richting de oplossing van het toerwagenvraagstuk, naar de mening van de schrijvers, dan wel kan worden gevonden.

Dr Ir V. J. P. DE BLOCQ VAN KUFFELER, Enkele nationaal-economische problemen bij de kolonisatie der IJsselmeerpolders.

De droogmaking der IJsselmeerpolders is voor ons totale bevolkingsprobleem van slechts geringe betekenis. De betonking voor de beperkte agrarische bevolkingsgroep is uiteraard groter, doch allerm minst voldoende om de grote bevolkingsdruk op te heffen. Sterke aandrang wordt daarom uitgeoefend om vooral kleine bedrijven te stichten in het nieuwe land. Voor zover dit economisch verantwoord is zal men wel zoveel mogelijk aan het verlangen naar kleine bedrijven tegemoet kunnen komen. Een bezwaar, dat onder de huidige conjunctuur zwaar weegt, vormen hierbij echter de relatief hoge kosten van de boerderijenbouw op de kleine bedrijven, hetgeen hoge investeringen met zich brengt. De richtlijnen, die bij de kolonisatie zijn gevolgd, zijn nationaal-economisch volkomen verantwoord. Van het direct dienstbaar maken van de kolonisatie van de IJsselmeerpolders aan sanering op het oude land mag men geen hoge verwachtingen koesteren. Een zekere industrialisatie voor de IJsselmeerpolders zal over een jaar of twintig onge- twijfeld van belang zijn.

— SOMMAIRE —

Dr C. DE BIÈVRE, L'Union économique entre „le miracle belge” et „le miracle hollandais”.

Cet article répond à l'étude du Dr H. W. J. A. Vredegoor parue dans la présente revue, le 27 août dernier. Depuis cette date, les employeurs et les syndicats belges les plus importants ont publié des manifestes concernant les difficultés qui se font jour en Benelux. L'auteur donne quelques extraits de ces manifestes et examine dans le détail diverses considérations émises par le Dr Vredegoor. Selon M. de Bièvre, on ne pourra atteindre une Union économique entre „le miracle belge” et „le miracle hollandais” qu'à la faveur d'un „miracle Benelux”.

Prof. Dr C. GOEDHART, Stabilité financière interne.

Sept économistes de réputation internationale ont présenté à l'O.E.C.E. le 18 juin dernier, un rapport sur la situation financière de la France, du Royaume Uni, de la Belgique et des Etats Unis. Dans le présent article, l'auteur discute la teneur de ce rapport dont il loue les qualités.

Drs S. C. BAKKENIST et Drs F. D. ZANDSTRA, Le problème des autocars de tourisme aux Pays-Bas (II).

Les auteurs critiquent les solutions qui sont proposées pour mettre fin aux difficultés actuelles provoquées par un excès de capacité. Cet article fait suite à l'analyse parue dans les „Economisch-Statistische Berichten” de la semaine dernière.

Dr Ir V. J. P. DE BLOCQ VAN KUFFELER, Quelques problèmes d'économie nationale à propos de la colonisation des polders du lac d'IJssel.

L'auteur étudie la signification de l'assèchement des polders de l'ancien Zuiderzee dans le cadre du problème de la population agricole des Pays-Bas.

Economische Unie tussen „le miracle belge” en „le miracle hollandais”

Deze bijdrage heeft ten doel te antwoorden op het artikel van Dr H. W. J. A. Vredegoor, getiteld „België en de Benelux na 'le miracle hollandais'”, verschenen in „Economisch-Statistische Berichten” van 27 Augustus 11.

Het leidt op een zeer interessante wijze een actueel debat in en wenst de Belgen in het debat te betrekken, zoals Dr H. W. J. A. Vredegoor het zelf zegt:

„Het richt zich tegen die kringen in België, die de Benelux als zondebok gebruiken voor zaken waaraan de Benelux part noch deel heeft, maar waarvoor bijv. de binnenlandse financiële politiek verantwoordelijk is. Het richt zich ook tegen die Belgen, die in stede van na „le miracle hollandais” aan de Nederlandse wensen tot nauwere integratie tegemoet te komen, hetgeen op grond van eerdere Belgische uitlatingen mocht worden verwacht, een belangrijke stap terug willen doen”.

Verder schrijft hij, dat

„indien de in dit artikel besproken Belgische uitlatingen het standpunt van de Belgische Regering zouden vormen”,

hij zich kan voorstellen

„dat de Nederlandse Regering geen belang meer stelt in een voortzetting van de Benelux, of liever van de caricatuur die men er van wil maken”.

Welke kringen Dr H. W. J. A. Vredegoor bedoelt en wie de Benelux, of laat ons maar liever zeggen Nederland, in het kader van de Voor-Unie, als zondebok gebruikt voor zaken waaraan het part noch deel heeft, is van minder belang. Van meer belang echter is het bereiken van een juist inzicht in de huidige moeilijkheden en in wat er gedaan moet worden om er zo spoedig mogelijk uit te geraken, om van wat, zoals Dr H. W. J. A. Vredegoor schrijft, tot nog toe een Benelux-façade is, een mooi gebouw te maken waarin het samenleven der drie Benelux-partners zeer aangenaam en nuttig zal zijn.

Sinds het verschijnen van het artikel van Dr H. W. J. A. Vredegoor, hebben in België de belangrijkste werkgevers- en werknemersverbonden einde Augustus-begin September manifesten gepubliceerd over de Benelux-moeilijkheden, die licht werpen op de bezwaren die men in België heeft in te brengen tegen de toestand geschapen door de Voor-Unie, niet alleen als gevolg van de Nederlandse maar ook van de Belgische politiek.

Vooraleer in detail te antwoorden op sommige stellingen van Dr H. W. J. A. Vredegoor, laten wij hieronder enige uittreksels uit genoemde manifesten volgen, om de lezer vertrouwd te maken met de toon en de inhoud er van.

Het eerste manifest werd gepubliceerd door het Vlaams Economisch Verbond dat, na zijn gehechtheid aan de Benelux-verwezenlijking te hebben uitgedrukt

„een steeds groeiende malaise vaststelt, die zich vooral in de sector der verbruiksgoederen laat gevoelen, tengevolge der huidige voorwaarden, waarin de Nederlandse mededinging zich hier laat gelden.

„Dat de huidige situatie in de sector der verbruiksgoederen juist zo scherp wordt aanvoeld, komt in de eerste plaats voort uit het feit dat hier het element „handenarbeid” nog zulk een belangrijke rol speelt. Dit is namelijk het geval met de leder-, de sigaren- en bepaalde takken van de textielnijverheid, met de papier- en de graphische bedrijven, de voedingssector, de meubelnijverheid, enz.

Met een verschil aan lonen en sociale lasten, dat schommelt tussen 35 en 40 %, wordt inderdaad elke concurrentie onmogelijk in de sectoren waar de handenarbeid een voorname factor is bij de prijsvorming.

Wij stellen also vast dat de economische integratie, die totnogtoe werd bereikt, er slechts naar heeft gestreefd twee verschillende ongelijke economische systemen zonder al te groot euvel naast elkaar te laten voortbestaan, terwijl het toch tot de essentie ener integratie moest behoren, voortheen gescheiden of van elkaar onafhankelijk bestaande eenheden derwijze te doen samengaan, dat na verloop van tijd een geheel nieuwe, harmonisch volgroeide eenheid zou tot stand komen;

dat in de huidige stand van zaken en gelet voornamelijk op de kritieke toestand, waarin een aantal specifiek Vlaamse bedrijven van verbruiksgoederen zich thans bevinden en gelet tevens op de grote werkloosheid, die hiervan het gevolg is en die ook een nadeel kan worden voor elk der Beneluxpartners, zich onmiddellijk maatregelen opdringen, waartoe door al degenen die er belang bij hebben, gezamenlijk zou moeten worden besloten”.

Het Verbond der Belgische Nijverheid heeft op zijn beurt door een manifest bekrachtigd dat het trouw blijft aan de Benelux-gedachte en aan het principe der normale concurrentie op voorwaarde dat er een

„coördinatie der over en weer gevolgde gedragslijnen op economisch, sociaal, financieel en landbouwgebied tot stand komt, een coördinatie die steeds wordt uitgesteld en die toch strookt met het begrip zelf van een Economische Unie welke in de officiële teksten gedefinieerd wordt als „een economisch gebied waarbinnen de personen, goederen en kapitalen vrij en onbelemmerd moeten kunnen verkeren; waarbinnen de gedragslijnen op economisch, sociaal en financieel gebied op overeenstemmende wijze gevolgd zullen worden, en dat ten opzichte van derde landen het aanzien zal hebben van één enkele economische, financiële en sociale eenheid”.

Het stelt verder vast dat in een toenemend aantal nijverheidssectoren de werkloosheid zich op onrustbarende wijze uitbreidt, hetgeen voor een groot deel toe te schrijven is aan de ongelijke concurrentiemogelijkheden welke Nederland ten goede komen, en die een gevolg zijn van de lagere productiekosten, vooral te danken aan de van 30 tot 50 pCt beneden de Belgische liggende lonen.

Het betreurt dat er geen vrij verkeer is van landbouwproducten tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en Nederland en is van oordeel dat de ongelijke toestanden op het gebied van productiekosten die er gedeeltelijk het gevolg van zijn, niet door een verhoogde Belgische industriële productiviteit kunnen worden uit de weg geruimd.

„Het constateert dat de sedert 1948 bestaende en als tijdelijk voorziene ongelijke toestand niet alleen aanhoudt, doch tevens verergert en dat de oorzaak daarvan gezocht moet worden in de voortdurende afwijking tussen twee economische systemen: het ene dirigistisch en de samenstellende delen van de productiekosten kunstmatig inkrimpend, het andere gebaseerd op de vrije vorming dezer samenstellende delen;

acht het ontoelaatbaar en in strijd met het Unie-principe, dat sectoren, die een belangrijk deel van onze economie vertegenwoordigen, het slachtoffer moeten zijn van een onbeperkt aanhoudende toestand.

Vandaar dat het Verbond der Belgische Nijverheid er op aandringt dat ten spoedigste besprekingen worden gevoerd tussen de regeringen der Benelux-landen, ten einde een economische, sociale, financiële en landbouwpolitiek in te voeren die in de kortst mogelijke tijd tot gelijkmaking der concurrentievoorwaarden zal leiden;

herinnert de regering aan de noodzaak in nauw contact te blijven met de bijzonder bedreigde sectoren en ten spoedigste uitzonderingsmaatregelen te nemen, die eventueel als overgangsmaatregelen gerechtvaardigd zouden kunnen worden om de economische ondergang van belangrijke sectoren van de Belgische nijverheid te verhoeden”.

Het manifest van het Algemeen Belgisch Vakverbond laat een andere klank horen, zoals enige hiernavolgende uittreksels aantonen.

„De moeilijkheden die sommige industrieën thans doormaken, hebben nieuwe polemieken rond het Beneluxvraagstuk doen ontstaan, daar die moeilijkheden, gedeeltelijk althans, aan een verhoogde invoer uit Nederland worden geweten.

De verkoopprijzen van de Nederlandse producten worden immers sterk beïnvloed door de lonen, die aanzienlijk lager zijn dan de onze, hetgeen de mededinging met onze industrie vergemakkelijkt.

Het A.B.V.V. is nochtans van oordeel, dat de Nederlandse lonen niet de enige oorzaak zijn van de malaise, die in zekere industrietakken heerst, zoals de kringen van de werkgevers het maar al te graag zouden willen doen geloven.

Er moet inderdaad een duidelijke lijn getrokken worden tussen de economische politiek van de beide regeringen. De Nederlandse economische politiek wordt door dirigistische principes geïnspireerd en beoogt de verwezenlijking van de volle werkgelegenheid en het behoud van de levensstandaard der Nederlandse arbeidersklasse. Dit doel poogt men te bereiken door de industrialisatie van het land op te voeren en de export te verhogen. De loonpolitiek moet in dat algemeen verband gezien worden en wordt mogelijk gemaakt door een politiek van subsidie-verlening en van controle inzake huren.

Deze politiek wordt trouwens door de werkgevers- en werknemersverenigingen ten volle gesteund.

De economische politiek van de Belgische regering, daarin gesteund door de werkgeverskringen, is integendeel in wezen liberaal en werd door de vakbeweging herhaaldelijk aangeklaagd.

Onze regering heeft geen werkelijke prijzencontrole uitgeoefend, heeft de huishuur laten verhogen, verleent geen subsidies, enz.

Het protectionisme dat aan de landbouw ten goede komt evenals het gebrekkige distributiestelsel, dat door een overvloed van tussenpersonen wordt gekenmerkt, hebben een ongunstige invloed op het Belgische prijsniveau.

Het gevoelig verschil dat inzake overdrachtsbelasting in de Beneluxlanden wordt opgemerkt, heeft trouwens dezelfde gevolgen.

Zo de Nederlandse lonen enerzijds de mededinging vergemakkelijken, lijdt het anderzijds geen twiifel, dat in de zwakke economische politiek van de Belgische regering eveneens een van de oorzaken ligt van de verscherping der dispariteit van de kostprijzen in de Beneluxlanden.

Niettegenstaande de huidige moeilijkheden, bevestigt het A.B.V.V. opnieuw zijn gehechtheid aan de idee der economische unie, omdat het er van overtuigd blijft, dat het totstandbrengen van een ruimere-markt, eerst in Benelux en later in Europees verband voor het Belgische bedrijfsleven tal van voordelen inluit.

Indien een volstreekte gelijkheid van de concurrentievoorwaarden niet onontbeerlijk is voor het verwezenlijken van de unie, acht het A.B.V.V. een harmonisatie van de sociale voorwaarden toch noodzakelijk.

Daarom wenst het dat de Belgische regering met de Nederlandse regering in dit verband zou onderhandelen".

Tot slot heeft het Algemeen Christelijk Vakverbond ook zijn mening laten kennen:

„Het heeft vastgesteld dat in een reeks bedrijfstakken — waaronder papier, houtbewerking, bouwwerken, cement, ceramiek, baksteen, schoenen en pantoffels, confectie, dekens, rayonverwerking, sigaren, beschuit en suikergoed, kachelmakerijen, geëmailleerde huishoudartikelen en metalen meubelen de voornaamste zijn — de werkloosheid in angstwekkende mate toeneemt en zulks voor een groot deel te wijten is aan de ongelijke concurrentiemogelijkheden, waarvan de Nederlanders nog altijd genieten ten overstaan van België.

Het bestuur oordeelt dat een voorname oorzaak van de huidige moeilijkheden gelegen is in het loonsverschil hetwelk 30 tot 45 t.h. bedraagt ten nadele van België en zulks in bedrijven die, in een Economische Unie, in nagenoeg dezelfde voorwaarden zouden moeten werken.

Het verklaart dat men in het kader van Benelux een dergelijk loonsverschil niet rechtvaardigen kan omdat het strijdig is met het wezen zelf van een dergelijke unie, welke de grootst mogelijke gelijkstelling veronderstelt op sociaal en op economisch gebied.

Het blijft ten volle voorstander van Benelux maar gelooft dat het tot stand brengen van een Economische Unie enkel zin heeft wanneer deze, op economisch gebied, een duurzame bloei van het bedrijfsleven in de hand werkt, en op sociaal gebied, een verhoging van de werkelijke levensstandaard der bevolking mogelijk maakt.

Het bestuur verklaart uitdrukkelijk dat het geen verlaging van de levensstandaard in België kan aanvaarden. Het meent derhalve dat het in de huidige omstandigheden nodig is het bestaande loonsverschil te verminderen door een verhoging van de lonen in Nederland.

Het drukt als zijn overtuiging uit dat de waargenomen loonsverschillen het gevolg zijn van de in Nederland gevoerde economische politiek welke grondig verschilt van het economisch beleid in België. Al kan dit verschil in de economische politiek historisch verklaard en gerechtvaardigd worden, toch hebben op dit ogenblik zowel het Belgische als het Nederlandse bedrijfsleven zich in zulke mate hersteld en ontwikkeld dat de vereiste voorwaarden nu aanwezig zijn om het economisch beleid van de twee landen zoveel mogelijk in dezelfde richting te sturen".

Zoals uit het voorgaande blijkt zijn deze werkgevers- en werknemersverbonden trouw aan de Benelux-gedachte, maar willen dat men nu eindelijk adequate maatregelen zou treffen om deze te verwezenlijken. Volgens sommigen zou de Nederlandse Regering minder dirigistisch moeten zijn in de toekomst en volgens anderen zou de Belgische Regering het méér moeten zijn, namelijk door prijzencontrole, subsidies, enz. Allen zijn het er over eens dat er onmiddellijk conservatoire maatregelen getroffen moeten worden, na overleg met de Nederlandse Regering. De noodzakelijkheid van een onmiddellijke conservatoire regerings-interventie wordt niet betwist, maar onder welke vorm deze moet geschieden werd door geen enkel organisme aangeduid. Veel wordt verwacht van het onderling overleg tussen de drie Regeringen en de betrokken werkgevers- en werknemersorganisaties.

Men is het dus eens over het bestaan van zeer ernstige moeilijkheden, maar niet over de oorzaken er van. Sommigen richten verwijten tot de Belgische Regering, terwijl anderen vragen dat de Nederlandse Regering en de Nederlandse bedrijfsgroeperingen in de toekomst een meer liberale politiek zouden volgen.

Deze manifesten zijn zeer belangrijk, omdat ze na rijk overleg opgesteld werden door de meest representatieve economische en sociale organismen in België en omdat ze tot een onmiddellijke actie besluiten.

Wanneer het er echter op aan komt te weten hoe deze toestand is ontstaan en hoe de moeilijkheden ineens zo scherp op de voorgrond zijn getreden, dan is de lectuur van het artikel van Dr H. W. J. A. Vredegoor: „België en de Benelux na 'le miracle hollandais'" van het allergrootste belang voor het juiste begrip van de Benelux-problemen.

„Le miracle hollandais" doet zich voor op een ogenblik dat de uitlopers van een toestand, die men destijds „le miracle belge" noemde, hun nadelige gevolgen in België en Luxemburg doen gevoelen in bepaalde consumptiesectoren.

Grosso modo heeft „le miracle belge" zich voorgedaan in de hoogconjunctuurperiode, terwijl „le miracle hollan-

dais" zich voordoet in een periode die als conjunctuurdaling gekenmerkt wordt in de consumptienijverheden. België is er gedurende de hoogconjunctuur door zijn hoge lonen en harde muntpolitiek in geslaagd ten volle crediteur te worden en te blijven tegenover de niet-dollarzone. Daardoor heeft het samen met het ontlenen van harde valuta op lange of half-lange termijn, zijn dollardeficit weten te dekken.

Met het oog op zijn investeringspolitiek heeft Nederland zijn lonen planmatig laag gehouden en een goedkoopgeldpolitiek gevolgd. Deze politiek kon het doorvoeren dank zij belangrijke hulpverleningen uitgaande van de Verenigde Staten en ten koste van een aanzienlijke vermindering van zijn goudvoorraad en een grote debiteursstand eerst tegenover België en daarna tegenover de Europese Betalingsunie.

Sinds enige maanden is de toestand aan het omkeren want Nederland heeft sinds 1951 zijn goud- en deviezenvoorraad verdriedubbeld en is crediteur geworden tegenover de Europese Betalingsunie, terwijl België bij de maandelijkse multilaterale compensatie van Augustus debiteur was tegenover dit organisme en zelfs tegenover Nederland, wat sedert jaren niet meer was voorgekomen. Er wordt vaak betoogd, o.a. door Dr H. W. J. A. Vredegoor, dat de B.L.E.U. buitengewoon veel voordeel heeft gehad van de Douane-Unie en vooral van de Voor-Unie, die de opheffing van bijna alle industriële contingenteringen in 1950 inleidde, en zulks ten koste van grote offers, gebracht door de Nederlandse industriëlen.

Wij moeten hier opmerken dat dit zich voordeed in een gunstige conjunctuurperiode, waarin de Nederlandse industriëlen en verbruikers grote behoefte hadden aan de Belgische goederen die aan een onverzadigde vraag kwamen voldoen. Het ging zover dat, toen België zijn uitvoer naar de E.B.U.-landen midden 1951 moest remmen, de Nederlandse Regering er op aandrong dat toch geen enkele contingentering van Belgische zijde tegenover de uitvoer naar Nederland zou worden toegepast. Het zou ten eerste te verwonderen zijn, moest de Belgische uitvoer naar Nederland werkloosheid in dit land veroorzaakt hebben, daar de Belgische industriëlen wegens hun hoge productiekosten tot de marginale aanbieders op de Nederlandse markt behoren.

Nu is de toestand omgekeerd en het is in totaal andere omstandigheden dat Nederland zijn steeds stijgende uitvoer in de Belgische consumptiesectoren afzet in een perio-

de van zeer kalme vraag op de binnenlandse markt. Deze uitvoer naar België is in staat, door de prijzen die de Nederlanders maken en door de hoeveelheid goederen die ze aanbieden, de activiteit van bepaalde nijverheidssectoren in België lam te leggen. En het zijn niet noodzakelijk de technisch minder productieve bedrijven die worden uitgeschakeld, en dat is juist het tragische van sommige toestanden. Een Belgisch bedrijf namelijk dat technisch 10 pCt productiever is, wordt toch uitgeschakeld waar de 40 pCt lagere lonen bijv. een kostprijvoordeel van 20 pCt geven.

De bewering van Dr H. W. J. A. Vredegoor dat een verhoging van de Nederlandse lonen in België de concurrentie der andere landen met lage lonen niet zou verminderen, houdt geen rekening met het feit dat de Benelux-douanetarieven de meest gevoelige sectoren in België in grote mate beschermen, terwijl tegenover Nederland, dat relatief en absoluut bijna het laagste loonpeil heeft van al de landen der E.B.U., noch douanetarieven, noch contingentering bestaan.

Typisch is wel dat, zoals uit onderstaande tabel blijkt, juist de sectoren die tegenover de andere landen beschermd worden door invoerrechten variërend van 10 tot 25 pCt, het meest getroffen worden door de Nederlandse concurrentie.

No van het tarief	Aanduiding der goederen	Rechten (bedrag in pCt)	Gemiddelde waarde van de tarieven van 12 Europese landen ¹⁾ *)
142	Gesuikerde jam	20 + A ²⁾	30
140	Verduurzaamd fruit	25 + A ²⁾	(25, 30 en 35)
125	Suikergoed	18 + A ²⁾	35
172 d.	Sigaren en sigarillo's	35 + A	30
601	Schoenen en pantoffels	24	25, 30, 35
675	Voorwerpen van geblazen of geperst glas	24	25, 30, 35
421	Behangspapier	18	
431	Schrijfboeken, registers, agenda's, opbergmappen, albums	20	20
438	Speelkaarten	30	15
649	Aardewerk van gewone klei (tegels, ornamenten, graf aardewerk)	15	10 en 13
647	Dakpannen	10	10
658	Fancy-artikelen van ceramische stoffen	24	15
402 b.	Meubelen van gebogen hout	18	20
404	Kleine artikelen, kunstschrijnwerk (dozen, koffertjes, juwelenkistjes, enz.), voorwerpen voor binnenhuisversiering, fancy-artikelen	24	20
511 à 1	Vloer-, wand- en tafelkleden van wol	18	25
473 à 484	Weefsels van kunstzijde (lint, crêpe)	18	20 en 25
582	Breiwerk van onvermengde wol	24	20
585	Heren- en dameskleding	24	25
375	Banden, binnenbanden	24	25
311	Vernissen	15 + A	20
739	Meubelen van ijzer, van gietijzer, van staal	12	20

1) Het gemiddelde der tarieven van 12 Europese landen.

2) Op de in deze post vermelde goederen wordt, indien daaraan ten minste 10 pCt suiker is toegevoegd, bovendien een invoerrecht toegepast dat varieert van 90 tot 300 fr. per 100 kg.

*) Dit gemiddelde geeft de beschermende in- en uitvoerrechten weer die, in doorsnede, in 12 Europese landen op de producten in kwestie worden toegepast, namelijk in Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Italië, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, het Verenigd Koninkrijk, Zweden, Benelux.

Het gemiddelde wordt berekend na uitschakeling der eventuele prohibatieve rechten (75 pCt ad valorem en meer); de cijfers kunnen dus als minima beschouwd worden, te meer daar de betrekkelijke lage rechten van Benelux, en zelfs in zekere mate die van Denemarken, bij de berekening in aanmerking werden genomen.

De cijfers zijn ontleend aan een publicatie van de Studiegroep voor de Europese Tolunie.

Deze tabel toont aan dat het verschil in productiekosten tussen Nederland en België meer rechtstreeks wordt aangevoeld dan het verschil in productiekosten tussen België en de andere landen die eveneens lage productiekosten hebben. Daarbij komt nog dat, met het oog op het gemiddelde tarief van de twaalf Europese landen, dat over het algemeen zeer hoog is voor dezelfde producten, Nederland natuurlijk geneigd zal zijn eerder naar België te exporteren

dan naar die landen, hetgeen trouwens slechts een normaal gevolg is en ook de bedoeling van een Douane-Unie.

Men mag ook niet vergeten dat een deel van die producten voor België in het kader van de O.E.E.S. niet geliberaliseerd zijn en dus altijd nog de administratieve bescherming genieten der contingentering, wat natuurlijk niet het geval is wanneer deze producten uit Nederland komen.

Dr H. W. J. A. Vredegoor schrijft verder dat België tot nu toe tevreden was met de Benelux-Douane-Unie en Voor-Unie en dat zelfs de laatste eis van België bestond in het bereiken van een normaal gefinancierd evenwicht in de globale betalingsbalans van Nederland of ten minste tegenover de E.B.U.-landen. Inderdaad werd steeds beweerd dat Nederland eerst zijn betalingsbalans normaal moest equilibreren vooraleer er over een verdere uitbouw van de Economische Unie Benelux gesproken kon worden. Het bereiken van dit doel werd beschouwd als een noodzakelijke voorwaarde, maar nergens werd gezegd dat het een voldoende voorwaarde uitmaakte. De Belgische Regering heeft in één harer nota's ook in dien zin terecht geantwoord toen zij als eerstvolgende stap de harmonisering wenste der binnenlandse economische, financiële en sociale politiek.

Bij het bezoek dat de Nederlandse economische journalisten enige maanden geleden aan België brachten, werd hun ook gezegd dat, zolang er grote dispariteit bestaat tussen het algemene nominale loonpeil in beide landen, van een echte Economische Unie geen sprake kan zijn.

De lonen vormen immers het belangrijkste element van de economische productiekosten. Op dit gebied is de evolutie in beide landen zeer uiteenlopend sedert de bevrijding. Terwijl de tussenkomsten der openvolgende Nederlandse Regeringen en zelfs der syndikaten bijna altijd lammend hebben gewerkt, zowel wat de algemene loonsverhoging als wat de spreiding der lonen tussen geschoolde en ongeschoolde arbeiders betreft, heeft de Belgische Regering soms zelfs tegen de wil der werkgevers.

Men moet erkennen dat men in België, wegens politieke en sociale omstandigheden, altijd zo hoog mogelijke lonen heeft gewild, ook al zijn zij op de lange duur niet altijd verantwoord. Dit heeft, globaal genomen, onze internationale handel zelden geschaad, alhoewel sommige sectoren er onder geleden hebben en er sinds 1948 altijd een zekere werkloosheid heeft bestaan.

Dr H. W. J. A. Vredegoor beweert dat „men met betrekking tot de Belgische klachten van de grote werkloosheid altijd moet bedenken dat deze werkloosheid voor een belangrijk deel het gevolg is van de doelbewust orthodoxe financiële politiek”. Deze politiek kan wel invloed hebben op de volledige tewerkstelling, maar door haar globale inslag is zij minder geschikt om de bepaalde moeilijkheden, die gelocaliseerd zijn in bepaalde bedrijfstakken, adequaat op te lossen. De toestand in België is niet zo dat heden een globale financiële actie verantwoord zou zijn.

Dr H. W. J. A. Vredegoor beweert dat de Belgische bezwaren tegen de Nederlandse loonpolitiek er slechts een klein onderdeel van treffen, namelijk de huurpolitiek. Zonder in te gaan op de zeer gedetailleerde uiteenzetting van schrijver, zij ons de wens vergund dat de Nederlandse Regering zo spoedig mogelijk in het kader van Benelux een economisch gerechtvaardigde huurpolitiek zou toepassen, al is de nominale loonsverhoging die er uit zou volgen ook maar 3 of 4 pCt.

Dr H. W. J. A. Vredegoor pleit voor de opheffing der consumptiebeperking van 5 pCt, ontstaan uit het feit dat de prijsstijging in 1951 niet door een loonsverhoging werd gevolgd. Deze stelling werd reeds sedert lang in België verdedigd.

Schrijver noemt Nederland een land met rustige ontwikkeling waar ellenlange discussies nodig zijn bij iedere

stijging van de kosten van levensonderhoud met een fractie van 1 pCt.

In België is het wel het tegenovergestelde. De nominale lonen worden er meestal automatisch verbonden aan de schommelingen van het indexcijfer der kleinhandelsprijzen, op grond van collectieve overeenkomsten in de paritaire commissies per bedrijfstak gesloten. Terwijl de aanpassingen aan de stijgende bewegingen van dat indexcijfer onmiddellijk geschieden, worden zij bij dalende bewegingen echter geremd door het tussenschakelen van stabiliteitszones die soms een beweging van 5 pCt neutraliseren. Het is duidelijk dat zodra de loonsverhogingen in het economisch leven zijn ingeschakeld, deze op zichzelf reeds een rem vormen voor de daling van de kleinhandelsprijzen.

Terwijl de nominale lonen verbonden zijn aan het indexcijfer van de kleinhandelsprijzen, wordt vrijgevig omgesprongen met de verhoging van de sociale lasten met enkele procenten ineens, zonder referenties, en tevens zonder bezorgdheid over de gevolgen voor de buitenlandse handel, voor het budget, enz. . . .

In tegenstelling met de samenwerking die sinds de bevrijding in Nederland bestaat tussen de Regering, de arbeiders en de werkgevers op het gebied van de loonvorming, werd in België ruimschoots gebruik gemaakt van professionele en politieke stakingen. Het is in October 1951 zover gekomen dat de Regering zich politiek genoodzaakt heeft gezien zelf de loonsverhoging van 0,50 fr. per uur gedurende 6 maanden uit te betalen om een algemene staking te voorkomen.

Zoals de zaken nu staan op louter conventioneel gebied, om niet te spreken van de politieke factoren die een belangrijke rol spelen, zijn de kansen op een vermindering van de nominale lonen in België, zoals zij gehoopt wordt door Dr H. W. J. A. Vredegoor, zeer gering en in ieder geval gelimiteerd tot de daling van het indexcijfer der kleinhandelsprijzen.

Structureel, of liever gezegd institutioneel, verschilt de loonvorming in België veel van de loonvorming in Nederland. In laatstgenoemd land worden de loongrenzen namelijk ook bepaald door collectieve overeenkomsten, afgesloten per bedrijfstak, maar onder het toezicht van het „College der Rijksbemiddelaars”, dat een soort veto-recht heeft. Er bestaat geen enkel automatisch verband tussen de loonvorming en de prijzenevolutie. Het zijn meer de bewegingen van het indexcijfer der levensduurte — welke o.a. de huren omvat, die slechts 15 pCt hoger liggen dan in 1938 —, die in aanmerking komen voor de loonvorming. Er is helemaal geen sprake van automatische koppeling der lonen aan deze index. De loonpolitiek van de Regering, gebaseerd op adviezen van de Sociaal-Economische Raad en van het Centraal Planbureau is doorslaggevend. Die beslissingen van een Regering met socialistisch overwicht, worden meestal goedgekeurd door de arbeidersorganisaties, zoals dit het geval was in Maart 1951, toen besloten werd een consumptiebeperking van 5 pCt toe te passen.

Uit het voorgaande blijkt dat de weg, die zowel structureel, psychologisch en politiek moet worden afgelegd vooraleer men tot een minimum van gelijkmatigheid wil komen in de loonniveau's en de loonvorming, zeer lang en moeilijk zal zijn. Helaas werd sinds de bevrijding geen enkele stap in die richting gedaan en heeft de differentiële devaluatie in 1949, hoe noodzakelijk en gerechtvaardigd zij toen ook mocht zijn, gezien de financiële en economische toestand van elk der Benelux-partners, de voor de concurrentie zo belangrijke nominale loonniveau's eerder van elkaar verwijderd dan genivelleerd. De differentiële devaluaties van de Belgische frank met ongeveer 12 pCt en van de gulden met ongeveer 30 pCt t.o.v. de dollar in September 1949, hebben de Belgische nominale lonen ipso facto 26 pCt van het Nederlandse loonniveau verwijderd. Alhoewel

Nederland wegens zijn grotere devaluatie meer bewegingsvrijheid voor zijn lonen heeft bekommen, zijn de lonen en de loonkosten er veel minder gestegen dan in België waar men zich op dit gebied wegens een geringere devaluatie aan een grotere discipline had moeten houden.

Dit zijn beschouwingen inzake de algemene loonpolitiek en loonvorming, die van belang zijn voor de volledige verwezenlijking van de Economische Unie, maar die niet een voldoende nauwkeurig beeld geven van de grote moeilijkheden welke zich de laatste tijd in bepaalde bedrijfstakken voordoen. De afwijkende loonniveau's bestaan reeds sinds jaren en meer speciaal sinds September 1949 en toch hebben ze op enkele uitzonderingen na nooit aanleiding gegeven tot die eindeloze polemieken die tegenwoordig tijdschriften en dagbladen vullen. Dit komt omdat men vooral in de consumptiesector van de „sellers' market” naar de „buyers' market” is overgegaan en omdat de Nederlandse productiecapaciteit met de dag stijgt.

Wij zijn thans in een periode gekomen waarin de verkoopprijzen tot op de laagste kostprijzen worden gedrukt en de marginale ondernemers met de hoogste kostprijzen uit het productieproces worden uitgeschakeld.

Men behoeft geen groot profeet te zijn om te begrijpen wie in dit geval het onderspit moet delven; het is zeker niet de Nederlandse ondernemer, die voor lonen, kolen, gas, electriciteit en andere benodigdheden 20 à 40 pCt minder betaalt dan de Belgische ondernemer.

In de veronderstelling dat de Benelux-Regeringen, de werkgeversbonden en de vakbonden er toe zouden overgaan de loonvorming en de loonniveau's in de drie landen in overeenstemming te brengen, zou de verwezenlijking hiervan lange tijd in beslag nemen. Intussen zouden zekere nijverheidssectoren, die vooral in België en Luxemburg zijn gelegen, waarschijnlijk volledig lam gelegd worden, alhoewel ze in een echte Economische Unie goed of soms beter dan de Nederlandse, levensvatbaar zouden zijn.

Dit mag volgens het Belgisch standpunt niet gebeuren en daarom vraagt men om conservatoire maatregelen, die zouden moeten worden getroffen na overleg met de Nederlandse Regering. Dat overleg zou echter geen zin hebben indien de Benelux-partners niet tegelijkertijd overeenstemming zouden bereiken inzake de gemeenschappelijk te volgen economische, financiële, sociale en landbouwpolitiek.

Die politiek bepalen of als het ware een gemeenschappelijk actieplan opstellen, zal niet gemakkelijk zijn wanneer men in Nederland, zoals is gebleken gedurende de laatste regeringscrisis, negen weken nodig heeft gehad om de dosissen liberalisme en socialistisch dirigisme vast te stellen die de financiële, sociale en economische politiek der Regering moeten bepalen.

Alléén in een stelsel van meer vrijheid kan Benelux verwezenlijkt worden zonder het moeilijk opstellen van programma's en plannen. Ongelukkig is men het onder de Benelux-partners niet meer eens over die noodzakelijke vrijheid.

Nationaal volmaakte plannen brengen niet noodzakelijk een oplossing voor de Economische Unie Benelux, die haar eigen specifieke problemen heeft.

Nederland heeft, volgens Dr H. W. J. A. Vredegoor, goed gepland. België daarentegen heeft ook buitengewoon merkwaaardige toestanden gekend dank zij de soepelheid van zijn economie vooral tijdens de hoogconjunctuur.

Wil men een Economische Unie verwezenlijken tussen die verschillend evoluerende economische eenheden, zo moeten zij ophouden „miraculeux” te zijn in verschillende fasen der conjunctuur.

Om practisch daartoe te komen, moet Nederland doen wat Dr H. W. J. A. Vredegoor voorstelt op het gebied van de huren en de consumptiebeperking en bovendien de loonvorming versoepelen. In België moet men leren minder be-

lang te hechten aan nominale loonstijgingen of -dalingen, maar meer aan de reële loonstijgingen, niet alleen op korte maar ook op lange termijn. Ook moet er financieel en sociaal meer begrip aan de dag gelegd worden voor de investeringsbehoeften.

België moet tot het besef komen dat een te uitgebreid landbouwprotectionisme, wegens zijn invloed op de kosten van levensonderhoud en dus op de lonen, op den duur in het kader van Benelux het vrije verkeer van de industriële producten bedreigt. Moesten ook de landbouwlonen

in Nederland stijgen, dan zou dit Belgisch protectionisme spoediger kunnen worden afgetakeld.

Wanneer men nagaat wat er theoretisch zou moeten gebeuren om de Benelux te verwezenlijken en men anderzijds beseft hoeveel tegenstand praktisch moet worden overwonnen, dan kan men wel zeggen dat men tot de Economische Unie tussen „le miracle belge” en „le miracle hollandais” alléén zal kunnen komen door „un miracle Benelux”.

Brussel.

Dr. Cl. DE BIÈVRE.

Interne financiële stabiliteit

Sinds 1949 heeft de O.E.E.S. jaarlijks een rapport uitgebracht over de interne financiële stabiliteit in de aangesloten en medewerkende landen. Terecht ziet de Raad van de O.E.E.S. in herstel en handhaving van het interne monetaire evenwicht het leden-landen een noodzakelijke voorwaarde voor het opbouwen van evenwichtige internationale economische betrekkingen en het is derhalve niet verwonderlijk, dat een periodiek onderzoek naar de interne financiële toestanden, uitlopende op aanbevelingen aan de betrokken regeringen, steeds een hoge plaats inneemt op de urgentielijst der O.E.E.S.-werkzaamheden.

In de loop van drie jaren is het bedoelde periodieke rapport uitgegroeid tot een lijvig boekdeel, dat in November 1951 het licht zag onder de titel „Financial stability and the fight against inflation”¹⁾. Het mag gezegd worden, dat dit rapport, evenals zijn beide voorgangers, uit verschillende gezichtshoeken als zeer waardevol moet worden beschouwd. Wanneer ik even afzie van de, ongetwijfeld in ruime mate aanwezige analytische kwaliteiten van de bedoelde rapporten, is wel een der meest waardevolle aspecten, die hier aan de dag treden, de mate van openlijke zelf-kritiek die Europa na de tweede wereldoorlog weet op te brengen. Een zodanige veelheid van kritische beschouwingen, over en door 17 Europese landen gezamenlijk tot stand gebracht, was vóór de oorlog ondenkbaar. Men mag hierin een symptoom zien van de rijping van de geest van inter-Europese samenwerking en een bewijs van de levensvatbaarheid der O.E.E.S.

Edoch, geheel voldaan kan men over de tot en met 1951 uitgebrachte rapporten moeilijk zijn. De gevolgde procedure is daarvoor verantwoordelijk. Zoals gebruikelijk bij vele rapporten, voorbereid door commissies uit de O.E.E.S. en gepubliceerd als meningsuiting van de O.E.E.S. als zodanig, werden de rapporten ontworpen door een werkgroep, voor een groot deel bestaande uit ambtelijke vertegenwoordigers van een aantal landen, in nauwe samenwerking met de permanente delegaties hunner regeringen bij de O.E.E.S. te Parijs. Het onvermijdelijke gevolg was, dat men zich in vele gevallen genoopt zag, bij de kritische beoordeling van het monetair-financiële beleid der partnerlanden een aanmerkelijke hoeveelheid water in de wijn te doen. Bij de behandeling der concept-rapporten in de plenaire Economische Commissie van de O.E.E.S. en bij de vaststelling van de definitieve tekst in de Raad werd het aanlengen van het niet meer zo geestrijke vócht nog voortgezet. Nu mag men waarding hebben voor diplomatieke hoffelijkheid; indien deze er toe leidt dat in besloten kring scherp geformuleerde analyses en aanbevelingen verwateren tot verbleekte constatering en suggesties, kan het resultaat der reportage de objectief beschouwende en tegelijk belanghebbende Europeanen geen bevrediging schenken.

¹⁾ Voor een helder overzicht van het in dit derde rapport behandelde zien men de beschouwingen van Drs M. van der Mel, onder het hoofd „De interne financiële stabiliteit van Europa en Noord-Amerika” verschenen in „De Economist” van Mei 1952.

Het is daarom een zeer goede gedachte geweest van de Raad der O.E.E.S., ditmaal een andere dan de bovenbedoelde procedure te volgen. In plaats van onmiddellijk aan te sturen op een rapport van de O.E.E.S. heeft de Raad, in Maart 1952 op ministerieel niveau bijeen, besloten, in eerste instantie een rapport over de interne financiële situatie in enige landen aan de O.E.E.S. te doen uitbrengen door een kleine groep van onafhankelijke deskundigen. Het ligt in de bedoeling, dat dit rapport zal worden gevolgd door een nader gedetailleerd en op alle O.E.E.S.-landen betrekking hebbend document, samengesteld volgens de tot dusver gebruikelijke procedure als rapport van de Organisatie.

De groep van experts werd samengesteld uit een zevental economen van internationale reputatie: C. Bresciani-Turroni, E. R. Lindahl, A. W. Marget, M. Masoin, L. C. Robbins, J. Rueff en E. Schneider. Met het oog op het verzoek van de Raad der O.E.E.S. tot grote spoed, beperkte de groep zich tot een onderzoek naar de financiële situatie in vier landen: Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, België en — met het oog op de sterke beïnvloeding van de Europese economie door de Amerikaanse economische ontwikkeling en politiek — de Verenigde Staten. Het rapport werd reeds op 18 Juni jl. aan de O.E.E.S. aangeboden en is kort geleden in druk verschenen onder de titel „The internal financial situation in member and associated countries”.

Het resultaat van het werk der experts verdient veel lof. In zeer kort bestek — nauwelijks 30 bladzijden druks — wordt een analyse ontvouwd, die de essentialia der onderzochte verschijnselen en problemen op heldere wijze belicht en daarbij in interpretatie en aanbevelingen scherpe kritiek niet schuwt. Kortom, het is een rapport geworden, zoals dat in de normale O.E.E.S.-molen moeilijk of niet tot stand had kunnen komen.

Het lijkt mij van belang, te dezer plaatse de aandacht te vestigen op de hoofdinhoud van dit rapport, niet alleen met het oog op de betekenis van het behandelde onderwerp als zodanig maar ook omdat uit het rapport een ernstige waarschuwing is te putten tegen opvattingen, die helaas ook in Nederland de laatste tijd af en toe worden verkondigd en, indien zij de beslissingen in de overheids-sfeer zouden beïnvloeden, het economisch beleid in ons land op het hellende vlak zouden kunnen brengen.

Geheel in overeenstemming met de doelstellingen van de O.E.E.S. wordt de kern van het onderzoek in het rapport gevormd door het verband tussen het nationale monetair-financiële beleid en de internationale economische betrekkingen. Enerzijds wordt gelet op de invloed van het internationale beleid op de betalingsbalans — waarbij het te Bretton Woods aanvaarde stelsel van vaste wisselkoersen als gegeven wordt aanvaard —, anderzijds op de noodzakelijke aanpassingen van het nationale monetair-financiële beleid aan gewijzigde omstandigheden, in het leven geroepen door schokken van buiten af. Terecht wordt er op gewezen, dat vele exogene verstoringen kunnen worden

opgevangen zonder drastische contractiemaatregelen en wel door het aanvaarden van een tijdelijke onderbreking van de expansie van het nationale inkomen. Het is alleen jammer, dat het zo verhelderende onderscheid tussen al of niet automatisch omkeerbare ontwikkelingen in dit verband niet wordt gemaakt.

In een algemeen overzicht van de ontwikkeling sedert de devaluatie van 1949 spreekt het rapport teleurstelling uit over de onvoldoende voorzichtigheid in het economisch beleid tijdens de „Korea-hausse”, in de eerste plaats in de Verenigde Staten maar ook elders. Een teleurstelling, die nog wordt vergroot door de ervaring dat Frankrijk en Engeland in de daarop gevolgde recessie in de eerste plaats hebben gegrepen naar het paardenmiddel der rechtstreekse importbeperkingen — waarmede op de liberalisatiemaatregelen werd teruggekomen en het herstel van evenwichtige internationale betrekkingen werd belemmerd — en eerst in de tweede plaats aandacht hebben besteed aan het interne financiële beleid.

Een voorzichtige, summier diagnose van de wereld-conjunctuur doet de samenstellers van het rapport tot de opvatting overhellen dat de onderstroom voorshands meer expansief dan contractief moet worden geacht te zijn. De verwachting van een voortduren van het hoge niveau van bedrijvigheid in de Verenigde Staten vormt voor deze conclusie één der belangrijkste grondslagen.

Een nadere bespreking van de financiële situatie in de Verenigde Staten leidt tot de slotsom, dat de bekende overeenkomst tussen de Federal Reserve Board en het Ministerie van Financiën van medio 1951, die een einde maakte aan de vrijwel onbeperkte monetisatie van staatsschuld, van grote betekenis is geweest voor de beteugeling der inflatoire tendenties.

De nog voortdurende lichte recessie zal waarschijnlijk worden overgecompenseerd door de invloed van de geprojecteerde stijging der Federale overheidsuitgaven. Tenzij de Verenigde Staten overhoopt de ontwikkeling der tariefpolitiek in een meer protectionistische richting zouden ombuigen, mag worden verwacht dat de interne situatie aldaar geen ernstige belemmeringen in de weg zal leggen aan het evenwichtsherstel van Europa.

Vrij uitvoerig staan de experts stil bij de psychologische achtergrond van de inflatietendenties in Frankrijk. Zij leggen er evenwel de nadruk op, dat de inflatoire atmosfeer slechts tot een zo grootscheepse inflatie als in Frankrijk kan leiden, indien het bankcrediet vlot beschikbaar is. De tot voor korte tijd gevoerde credietpolitiek wordt als te elastisch veroordeeld. Het rapport juicht de verscherping der credietrestricties sinds het najaar van 1951 toe, maar vestigt er de aandacht op, dat ook de budgetaire situatie sanering behoeft, in welk verband de uitgaven voor de sociale verzekeringen, de spoorwegfinanciering en de belastinghervorming met name worden genoemd.

Op zijn minst even kritisch staan de experts tegenover het financiële beleid, gevoerd in het Verenigd Koninkrijk. De Britse Regering heeft tot November 1951 in onvoldoende mate met monetair-financiële middelen gereageerd op de internationale golfbeweging, in gang gebracht door het conflict op Korea. Trouwens, de gehele financiële politiek van het Verenigd Koninkrijk sinds 1945 heeft op onverantwoorde wijze risico's genomen. Deflatievrees heeft aan de strijd tegen inflatie in de weg gestaan. Noch de budgetaire politiek noch de credietpolitiek voldeed aan de stringente eisen, die het interne en externe evenwichtsherstel vergden. Ook hier werd in de zomer van 1951 naar het lapmiddel der importrestricties gegrepen. Eerst sedert November 1951 heeft het nieuwe bewind een einde gemaakt aan de passieve financiële en monetaire politiek door drastische verscherping der credietcontrole en beperking van de monetisatie van staatsschuld. Een verdere voorwaarde voor het evenwichtsherstel is gelegen in een voortgezette zelfbeperking der vakverenigingen met betrekking tot de

looneisen. De budgetaire politiek is tot dusver niet toereikend. De verlaging der prijssubsidies werd door belastingverlagingen gecompenseerd. De experts neigen tot de stelling, dat een financiële sanering het risico van enige daling in de bedrijvigheid waard is.

In België ligt de problematiek geheel anders. De groep van deskundigen tracht te komen tot een oordeel over het vaak gehoorde verwijt, dat het Belgische financiële en monetaire beleid te voorzichtig zou zijn geweest. De zeven economen hellen enigszins over naar een bevestiging, doch erkennen dat het minder voorzichtige beleid van andere landen het de Belgische Regering niet gemakkelijk heeft gemaakt.

Komende tot een samenvattend oordeel, stelt het rapport met zoveel woorden vast: „We do not think that from an economic point of view experience with direct controls has been so happy as to warrant any strong presumption in their favour save as emergency instruments — and then only in conjunction with suitable financial policies. Since the war direct controls have become less prevalent in all Western countries and we welcome the greater reliance governments are now placing on monetary and fiscal policy to control the internal and external financial stability of their countries”. „Direct controls” en in het bijzonder kwantitatieve importbeperkingen, zo wordt terecht gesteld, vergroten de binnenlandse inflatoire spanningen, verstoren de internationale economische betrekkingen en de internationale politieke sfeer en werken lang niet zo snel als vaak wordt verondersteld. De ervaring na de oorlog heeft geleerd, dat overal waar men van een afdoende monetaire politiek afzag, inflatie en betalingsbalanstekorten optraden. Anderzijds zijn duidelijke illustraties van de effectiviteit der monetaire en financiële politiek te vinden in België, Italië, Duitsland, Nederland en Denemarken. Budgetaire en credietpolitiek dienen hand in hand te gaan. De budgetaire politiek, die zich over jaarperiodes uitstrekt, behoeft aanvulling in de meer flexibele monetaire politiek.

Met kracht wordt in het rapport stelling genomen tegen de opvatting, dat het streven naar interne financiële stabiliteit gevaar oplevert voor het fundamentele desideratum ener toenemende productie. Inflatiebestrijding kan de economische expansie tijdelijk vertragen, maar bij het ontbreken van inflatiebestrijding is de rem op de productie, voortvloeiende uit de ontwrichting in het algemeen en de onmogelijkheid, voldoende grondstoffen en voedingsmiddelen te importeren in het bijzonder, veel sterker en gevaarlijker.

Tenslotte wordt gewezen op de noodzaak van herstel der convertibiliteit in de zin van de statuten van het Internationale Monetaire Fonds en op een aantal obstakels, die in de weg staan aan een volledig succes der op interne financiële stabiliteit gerichte politiek: de niet-gecoördineerde strategische voorraadvorming, de abnormaal grote omvang der sterlingtegoeden, onjuiste wisselkoersen, handelspolitieke belemmeringen en ontoereikende deviezenreserves.

Het is ongetwijfeld een goed ding, dat in een rapport van zo gezaghebbende economen als hier aan het woord zijn, nog eens uitdrukkelijk de grote betekenis van de interne financiële stabiliteit in de verschillende landen is onderstreept. De ontwakning van Europa uit de roes der „economie dirigée” is reeds vrij geruime tijd een feit. Maar nog altijd zijn er symptomen, die er op wijzen dat men zich nog niet allerwegen voldoende bewust is van de ontoereikendheid en schadelijkheid van rechtstreeks ingrijpen in de individuele beslissingsvrijheid op economisch gebied, een ingrijpen, dat in het algemeen eerder symptoombestrijding dan verstandig economisch beleid mag heten en de monetaire spanningen laat bestaan en vaak zelfs aanwakkert. Nog altijd ontbreekt het universele inzicht, dat nationale en regionale financiële stabiliteit een

noodzakelijke voorwaarde is voor evenwichtige internationale economische betrekkingen. De toch zo voor de hand liggende stelling bijvoorbeeld, dat de sleutel voor de oplossing van het vraagstuk der dollar-convertibiliteit ligt in het herstel van het monetaire evenwicht binnen het gehele sterlinggebied, wordt maar zelden in alle scherpheid naar voren gebracht.

Het rapport is tevens bijzonder nuttig als middel om zich weer eens bewust te worden van de hoge rangorde van de interne financiële stabiliteit onder de noodzakelijke doelstellingen der economische politiek. Evenals in vele andere landen wordt in ons land het vraagstuk der werkloosheidsbestrijding als centraal probleem in het kader van het economisch beleid vooropgesteld. In de recente Troonrede is dit nog eens met zoveel woorden gezegd. Op zichzelf is deze houding ten opzichte van het werkloosheidsvraagstuk volkomen juist, ook al krijgt men wel eens de indruk, dat men op dit moment een relatief te grote betekenis hecht aan het probleem der conjuncturele werkloosheid, terwijl het zich laat aanzien, dat het werkloosheidsvraagstuk uit structureel oogpunt voorshands in ons land veel belangrijker zal zijn dan uit conjunctureel oogpunt. Maar men vergeet hierbij nooit, dat de interne monetaire en financiële stabiliteit een economische doelstelling is van gelijke sociale orde als de *full employment* doelstelling.

Men kan de laatste tijd in ons land weer stemmen beluisteren, die betogen dat „een beetje inflatie” minder erg is dan „een beetje werkloosheid” en dat derhalve een enigszins inflatoir getinte politiek van werkloosheidsbestrijding

verdedigbaar is. Deze leer van het „beetje inflatie” is in Amerika ontwikkeld door enige theoretici en omhelsd door een deel van het op winststijging beluste bedrijfsleven. Zij is hier te lande nog gevaarlijker dan aan de overzijde van de Oceaan, omdat men aldaar vrijwel alleen behoeft te rekenen met de binnenlandse economische en sociale ontwikkelingen en zich betrekkelijk weinig zorgen behoeft te maken omtrent het effect op de betalingsbalans. Met het „beetje inflatie” begeeft men zich op het hellende vlak dat leidt naar hetgeen in het vorige O.E.E.S.-rapport over interne financiële stabiliteit (het rapport van 1951) is aangeduid met de term „creeping inflation”: de geleidelijk voortwoekerende inflatie, ten koste vooral van de niet meer werkenden, die niet meer, gelijk hun nog in het arbeidsproces ingeschakelde landgenoten, in vakorganisaties de strijdbaarheid en strijdvaardigheid kunnen opbrengen, welke hun een behoud van het reële inkomen kunnen verzekeren. Vooral aan de aanhangers van het „beetje inflatie” zij de lezing van het hier besproken rapport alsmede van het voorafgaande O.E.E.S.-rapport van 1951 van harte ter lezing aanbevolen.

Handhaving van het interne en externe monetaire evenwicht bij een zo hoog mogelijk peil van bedrijvigheid is een zeer moeilijke taak, mede doordat ieder herstel van een evenwichtsverstoring in het monetaire vlak onvermijdelijk tijdelijke reacties in het niveau der bedrijvigheid te weeg brengt. Maar zij is een taak, die sociaal en economisch noodzakelijk is en geenszins onuitvoerbaar moet worden geacht.

Bussum.

Prof. Dr C. GOEDHART.

Het vraagstuk van het toerwagenbedrijf in Nederland

II¹⁾

Par. 5. Gehele of gedeeltelijke uitsluiting van het lijndienstbedrijf: geen oplossing.

Het zal na de uiteenzetting in het eerste artikel duidelijk zijn geworden, welke betekenis moet worden toegekend aan de leuze „het toeristische en ongeregelde vervoer behoort uitsluitend tot het terrein van de toerwagenondernemers” (zie slot par. 2).

Wij behoeven in deze economische analyse slechts weinig aandacht te schenken aan de juridische zijde van deze kwestie, van hoe groot belang deze ook in de praktijk mag zijn ²⁾. Wij volstaan met er op te wijzen, dat de lijndienstbedrijven het volste recht hebben op hun aandeel in het toer- en ongeregelde vervoer, omdat de vergunningverlening moet geschieden in aansluiting op de bestaande toestand (zie Besluit, van 23 Augustus 1950, in aanvulling op de Wet Autovervoer Personen, houdende richtlijnen voor de Commissie Vergunningen Personenvervoer; richtlijn D. 1).

De economische overwegingen zijn veel klemmender.

In de eerste plaats is een overheveling van toerwagen- en ongeregelde vervoer van de gemengde bedrijven naar de toerwagenondernemingen volstrekt ondoelmatig om verbetering te brengen in de toestand van deze laatste. Het uitschakelen van de lijndienstbedrijven op het gebied van het toerwagen- en ongeregelde vervoer zou voor de toerwagenondernemingen rationeel zijn, indien daardoor hun seizoenschommelingen verkleind zouden worden. Doch

dit is nu juist niet het geval. Het toerwagen- en ongeregelde vervoer der lijndienstbedrijven is immers aan precies dezelfde seizoenschommelingen onderworpen als dat van de toerwagenondernemingen. De overheveling van dit vervoer zou de seizoenspits in deze ondernemingen derhalve niet verkleinen, ja zelfs de daaruit voortvloeiende moeilijkheden nog vergroten. Aannemende, dat de toerwagenondernemingen in het hoogseizoen vol bezet zijn, zou het aan lijndienstondernemingen te onttrekken extravervoer nopen tot aanschaffing van nieuwe bussen, dus tot extra-investeringen, welke niet alleen nationaal-economisch onverantwoord zouden zijn, omdat elders — namelijk bij de lijndienstondernemingen — wagens ongebruikt staan, doch tevens in de betrokken toerwagenbedrijven de rendabiliteit nog zouden verslechteren, omdat ook die wagens buiten het seizoen onvoldoende of niets zouden opbrengen. In het geval, dat de toerwagenondernemingen zelfs in het drukste seizoen niet volledig zijn bezet, geldt hetzelfde bezwaar met dien verstande, dat niet van extra-investeringen, doch van het continueren van een toestand van overinvesteringen gesproken moet worden.

De nadelen, welke een uitsluiting van het lijndienstbedrijf voor de nationale economie zal meebrengen, behoeven nauwelijks afzonderlijk betoog. Onnodige investeringen zijn ten allen tijde economisch uit den boze; hoeveel te meer in de huidige tijd, waarin ten gevolge van onze economische armoede en ten behoeve van de defensie-inspanning de grootste soberheid geboden is. Het Nederlandse autobussenpark — ca. 6.000 wagens — zal voorlopig geen verdere uitbreiding meer mogen ondergaan. Nu zeker niet, maar naar ons oordeel evenmin in normale tijden, mag de nationale economie zich de voordelen laten ontgaan, welke gelegen zijn in het benutten van de reservecapaciteit der lijndienstbedrijven voor toerwagenritten en ongeregelde vervoer (par. 4).

¹⁾ Het eerste gedeelte van dit artikel is gepubliceerd in „E.-S.B.” van 17 September 1952.

²⁾ In welke mate ook — men is geneigd te zeggen: zelfs — de Overheid, in dit geval met name het Departement van Verkeer en Waterstaat, somtijds de „juridische” beschouwingwijze (het afwegen van belangen) laat prevaleren boven de economische (het afwegen van nut tegen offers) is bijvoorbeeld gebleken op het gebied van het goederenvervoer, zoals de lezers van dit blad aangetoond hebben kunnen zien in een artikel van de heer J. de Vries, in het nummer van 28 Maart 1951.

Brengt dus de uitsluiting van het lijndienstbedrijf geen verbetering in de toestand der toerwagenondernemingen, en zal zij schade berokkenen aan de nationale economie, er is nog een gezichtspunt dat een dergelijke politiek ontoelaatbaar maakt, namelijk dat aan de lijndienstbedrijven zelf schade zou worden toegebracht. De gelegenheid welke deze bedrijven bezitten om hun reserve-capaciteit te benutten voor toerwagenritten en ongeregeld vervoer, komt in belangrijke mate ten goede aan de exploitatie der lijndiensten. Zonder de extra-opbrengsten uit het „toerwerk” zouden vele bedrijven niet tot een sluitende exploitatie kunnen komen. Bedacht moet worden, dat het toerwerk relatief winstgevend voor hen is, niet alleen omdat de kilometeropbrengst voor dit vervoer aanmerkelijk boven die van het lijnvervoer ligt, doch ook omdat de kosten voor het toertransport voor een belangrijk deel differentieel berekend kunnen worden. Uit de meermalen geciteerde enquête kon berekend worden, dat de tarieven voor het lijndienstvervoer over de gehele linie gemiddeld met 4 pCt zouden moeten stijgen (1949), wanneer men de lijndienstbedrijven hetzelfde exploitatieresultaat zou willen laten behouden. Daarbij is dan geen rekening gehouden met het feit, dat een dergelijke tariefverhoging in het huidige tijdperk van de bromfiets ongetwijfeld vele marginale busgebruikers zou doen afvallen.

Merkwaardigerwijze vindt het argument, dat de lijndienstbedrijven het aanvullende toerwagen- en ongeregeld vervoer voor een rendabele exploitatie hunner lijnen niet kunnen missen, een tamelijke ruime erkenning. Aan de andere in deze paragraaf genoemde overwegingen, die naar ons oordeel zoveel zwaarder wegen, gaat men daarbij voorbij.

Deze erkenning is onder andere gebleken bij de debatten in de Tweede Kamer over de begroting 1952 van het Departement van Verkeer en Waterstaat, zowel van de zijde van de Minister als van die van sommige Kamerleden³⁾.

De gedachten gaan daarbij in deze richting, dat men de deelneming van de lijndienstbedrijven aan het toerwagen- en ongeregeld vervoer wel wil beperken, doch niet verder dan deze grens, dat de rendabiliteit dezer bedrijven niet in gevaar wordt gebracht. Ook deze beperkte uitsluiting moet echter naar ons oordeel worden verworpen. Afgezien van de ongeoorloofde discriminatie tussen ondernemers van autobusdiensten en andere ondernemers — de eerste zouden moeten aantonen dat zij het toerwagen- en ongeregeld vervoer voor de goede uitoefening van het lijndienstbedrijf nodig hebben, de anderen zouden zonder meer voor een vergunning in aanmerking komen — geldt in de eerste plaats, dat op deze wijze, ten gevolge van het seizoensverloop, geen verbetering in de toestand der toerwagenondernemingen is te verkrijgen. Maar bovendien wordt een onjuist criterium aangelegd. De overweging, die in feite op de achtergrond staat — men zou kunnen zeggen: het economische bloed kruipet waar het niet kan gaan — is, dat de reserve-capaciteit van het autobussenpark, dat voor het openbare vervoer in elk geval aanwezig moet zijn, in de eerste plaats moet worden benut. Maar dit dient dan ook ten volle te geschieden.

Zelfs is het voor de econoom de vraag, of het criterium van de volledige benutting van het wagenpark niet nog te technisch van aard is. Voor de uitoefening van het lijndienstbedrijf zijn nog andere productiemiddelen nodig dan alleen bussen. De gehele organisatie in de ruimste zin valt daaronder, en ook deze kan een noodzakelijke reserve-capaciteit vertonen, die economisch aan te wenden is door het aantrekken van toerwagenritten en ongeregeld vervoer. Dit kan er toe leiden, dat het lijndienstbedrijf speciaal bussen aanschaft, boven de behoefte voor de lijndiensten,

om toerwagen- en ongeregeld vervoer te verrichten.

Wij vermogen niet in te zien welke redelijke bezwaren daar tegenin te brengen zijn, wanneer in de praktijk blijkt, dat deze ondernemingen het toerwagenbedrijf op volkomen volwaardige wijze uitoefenen. Men bedenke ook, dat er behalve van productieverwantschap ook sprake is van een zekere consumptieverwantschap tussen lijn- en toerwagenvervoer, doordat de bewoners van een bepaalde streek bij behoefte aan toer- of ongeregeld vervoer dikwijls in de eerste plaats denken aan het streekvervoerbedrijf, welks wagens zij alle dagen op de weg zien.

Par. 6. Kan de toerwagenonderneming in ander vervoer een fundament vinden?

In het voorgaande is geen bijzondere aandacht besteed aan het *groepsvervoer*, dit is — zie de Wet Autovervoer Personen, art. 1, sub h — het vervoer van personen, die tot een beperkte groep behoren, welk vervoer evenals dat van de lijndiensten, volgens dienstregeling geschiedt. Dergelijke beperkte groepen zijn bijvoorbeeld schoolkinderen, kerkgangers, fabrieksarbeiders, mijnwerkers, vissers, enz. Het belangrijkste groepsvervoer is zonder twijfel het zogenaamde arbeidersvervoer, dus het vervoer van groepen arbeiders, die naar eenzelfde plaats van bestemming — bijvoorbeeld de fabriek — gebracht moeten worden.

Zoals reeds in de aanvang van par. 2 werd opgemerkt, wordt een deel van het groepsvervoer eveneens door de lijndienstbedrijven verzorgd (in 1949, naar de genoemde enquête leerde, ongeveer $\frac{1}{3}$ deel van het totaal van 24,24 miljoen buskilometers), terwijl anderzijds ook vele toerwagenbedrijven groepsvervoer verrichten (welk deel van het totaal is niet bekend, omdat er ook andere houders van groepsvervoer-vergunningen zijn).

De vraag kan worden gesteld, of de toerwagenondernemingen in het groepsvervoer, dat ook praktisch geen seizoensfluctuaties vertoont, niet een fundament voor hun bedrijfsvoering kunnen vinden, zoals de gemengde bedrijven dit in hun lijnvervoer bezitten. Zoals uit het feit, dat wij het groepsvervoer eerst thans ter sprake brengen, is te verwachten, moet dit naar ons oordeel worden ontkend.

De kwantitatieve verhouding tussen groepsvervoer en toerwagen- en ongeregeld vervoer is zodanig, dat de vrij te maken reserve-capaciteit hierslechts van geringe omvang kan zijn. Dit blijkt duidelijk uit de volgende tabel, welke aan de publicaties van het C.B.S. is ontleend.

TABEL 8.

Omvang van de verschillende vervoerscategorieën.

(in miljoenen buskilometers)

Jaar	Lijndienstvervoer	Groepsvervoer	Toerwagen- en ongeregeld vervoer
1949	195,82	24,24	27,13

Ook uit het technische oogpunt van de materieelvoorziening is de combinatie toerwagenvervoer-groepsvervoer minder gelukkig. Terwijl de lijndienstondernemer met zijn lijn-materieel toerwagenwerk kan verrichten, zal de toerwagenondernemer voor het groepsvervoer, waarbij de wagens onvermijdelijk meer te lijden hebben, in het algemeen slechts zijn voor het toerwagen- en ongeregeld vervoer afgedankte wagens gebruiken.

Het valt dan ook niet te verwonderen, dat het merendeel der toerwagenbedrijven (58 pCt van de vergunninghouders, die geen lijndienst uitoefenen) in het geheel niet aan het groepsvervoer deelneemt.

Een overheveling van het groepsvervoer, dat de lijndienstbedrijven thans verrichten, naar de toerwagenondernemingen zal dan ook weinig nut kunnen stichten. Bedacht moet ook worden, dat het groepsvervoer, dat geregeld vervoer is, naar zijn aard meer thuisbehoort bij de lijndienstondernemingen. In bepaalde gevallen is deze

³⁾ Zie: Voorlopig Verslag van 17 October 1951; Memorie van Antwoord van 7 November 1951; Kamerverslagen van 27 November 1951.

laatste ook prioriteit voor dit vervoer toegekend ⁴⁾.

Ten slotte kunnen ten aanzien van de toekomstige ontwikkeling van het groepsvervoer weinig optimistische verwachtingen worden gekoesterd. Dit relatief dure vervoer verhoogt de arbeidskosten — wij denken in het bijzonder aan het arbeidersvervoer, dat het verreweg belangrijkste groepsvervoer is — op een wijze, die niet in overeenstemming is met normale arbeidsverhoudingen en woongelegenheden.

Enkele opmerkingen moeten nog worden gewijd aan het zogenaamde *ongeregeld vervoer*, dat met de toerwagenritten steeds in één adem wordt genoemd, omdat de beide soorten vervoer steeds op eenzelfde vergunning worden verricht. De soorten vervoer worden ten gevolge daarvan ook in de statistische publicaties niet onderscheiden; welk deel het ongeregelde vervoer van het totale toerwagengeregelde vervoer uitmaakt, is dan ook niet bekend. Het kan echter, zoals zal blijken, slechts gering zijn.

Het ongeregelde vervoer wordt ten opzichte van het lijndienst- en groepsvervoer gekenmerkt door het feit, dat het zonder dienstregeling geschiedt. Van de toerwagenritten wordt het onderscheiden door het ontbreken van het toeristische karakter. Het heeft slechts ten doel de plaats van bestemming te bereiken. Men denke aan het bezoeken van wedstrijden (supportersvervoer) en tentoonstellingen.

Doch er ligt een dicht net van spoor-, tram- en autobusverbindingen over ons land, dat eveneens ten doel heeft reizigers zo spoedig mogelijk van de ene plaats naar de andere te vervoeren. Het is begrijpelijk, dat daardoor dikwijls de vraag rijst, of aan een vergunninghouder voor toerwagen- en ongeregelde vervoer, die een bepaalde rit wil maken, daartoe toestemming ⁵⁾ gegeven moet worden.

Er wordt nu wel gezegd, dat de toerwagenondernemingen seizoensbedrijven *geworden* zijn ten gevolge van een weinig „soepele” toestemmingenpolitiek. Dit kan uiteraard niet juist zijn. Het toeristische vervoer is naar zijn aard zomervervoer. Er is weinig reden om aan te nemen, dat het ongeregelde vervoer anders dan betrekkelijk regelmatig over het jaar is verdeeld. Indien dit zo is, zou men voor het ongeregelde vervoer, volgens de in tabel 2 gegeven cijfers, wellicht een omvang kunnen aannemen van iets minder dan de totale toerwagen- en ongeregelde vervoerproductie in de stille maanden, dus bijvoorbeeld kunnen stellen op circa $\frac{1}{2}$ miljoen buskilometers per maand, dit is 7 à 8 pCt van het totaal van de drukste maand. De toestemmingenpolitiek zou wel bijzonder „soepel” moeten worden, om in de stille maanden een productie te verkrijgen gelijk aan die in de drukke maanden. En dan zou bovendien de toestemmingenpolitiek in het stille seizoen vele malen „soepeler” moeten zijn, dan in het drukke seizoen.

Vergroting van de omvang van het ongeregelde vervoer zal echter bijna steeds ten koste gaan van het vervoer der bestaande spoor-, tram- en busdiensten. Nationaal-economisch bezien is het ontoelaatbaar extra-bussen te laten rijden, terwijl de bestaande capaciteit in dit vervoer kan voorzien.

Geheel anders komt dit probleem te liggen, wanneer men te maken heeft met een gezond toerwagenbedrijf, dat met de in de volgende paragraaf te noemen maatregelen zijn capaciteit op de behoefte aan toerwagen- en ongeregelde vervoer heeft afgestemd. Zulk een bedrijfstak zal toch — dit ligt in de aard van het betrokken vervoer — een stil

seizoen kennen. Er is dan echter alle reden om te bezien, of deze tijdelijke, dan noodzakelijk te noemen, overcapaciteit niet noopt tot voorzieningen, waaronder ook een ruimere toestemmingenpolitiek een plaats inneemt.

Dan gaat ook de factor zwaarder tellen dat de toerwagenondernemers vervoer „creëren” (ritten organiseren), zulks in tegenstelling tot de openbare vervoersdiensten, die — althans tegenwoordig — een veel meer passieve houding aannemen.

Par. 7. Richtsnoeren voor de oplossing van het toerwagenvraagstuk.

Ten slotte willen wij bezien in welke richting de oplossing van het toerwagenvraagstuk naar onze mening dan wel moet worden gezocht.

Uit het voorgaande zal duidelijk geworden zijn, dat het toerwagenvraagstuk in de eerste plaats gezien moet worden als een vraagstuk van de toerwagenondernemingen. De gemengde bedrijven genieten de economisch onaantastbare prioriteit, dat voor toerwagenritten en ongeregelde vervoer in de eerste plaats benut dient te worden de onvermijdelijke reserve-capaciteit van het lijndienstapparaat, dat er nu eenmaal moet zijn voor het openbare vervoer. De gemengde bedrijven kennen ook niet die hevige seizoenschommelingen in de bezetting, die voor de toerwagenondernemingen een chronische oorzaak van moeilijkheden vormt (in de 3 zomermaanden bijna $\frac{2}{3}$ van de totale jaarproductie; de productie in de drukste maand $13 \times$ zo groot als die in de slapste!).

Eveneens is het duidelijk geworden, dat de toerwagenondernemingen de oplossing van hun probleem niet moeten zoeken — en ook nooit kunnen vinden — in het (met behulp van de Overheid) onttrekken van vervoer aan de gemengde bedrijven. Nationaal-economisch is dit ontoelaatbaar en het zou het seizoensprobleem niet oplossen, ja zelfs verscherpen. De toerwagenondernemingen zullen hun moeilijkheden derhalve in de eerste plaats in eigen kring moeten bestrijden.

Deze moeilijkheden zijn van tweeërlei aard:

1. het teveel aan bedrijfs- en wagenvergunningen;
2. de hevige seizoenschommeling in de bedrijfsbezetting.

Beide verschijnselen uiten zich in een *overcapaciteit*, het tweede in een periodieke (het stille seizoen), het eerste in een voortdurende (dus óók in het drukke seizoen). In tegenstelling tot het eerste probleem, dat als een tijdelijke ziekte kan worden beschouwd, is het tweede een gebrek van chronisch karakter, omdat het voortvloeit uit de aard van het betrokken vervoer. Niettemin staat men ook tegenover dit tweede vraagstuk, naar wij menen, niet geheel machteloos.

Bezien wij nu echter eerst het teveel aan vergunningen. Hoewel men daartoe wel pogingen heeft ondernomen — onder andere in het geciteerde N.V.T.O.-rapport — is men er tot nu toe niet in geslaagd de overcapaciteit in het toerwagenbedrijf op geheel bevredigende wijze in cijfers uit te drukken. Niettemin is praktisch het gehele bedrijfsleven het er over eens, dat zij bestaat. En ook de Minister van Verkeer en Waterstaat heeft bij de behandeling van de begroting van zijn Departement voor 1952 in de Tweede Kamer gezegd de indruk te hebben, dat er overcapaciteit in deze bedrijfstak heerst ⁶⁾.

Om toch met een enkel cijfer een beeld te geven van de toestand, zij vermeld dat in 1949 gemiddeld slechts 13.900 buskilometers per toerwagenvergunning zijn gereden. Dit cijfer is niet zo laag, zoals men wel meent, doordat de gemengde bedrijven op hun toerwagenvergunningen een productie maakten ver beneden het gemiddelde, en daardoor dit gemiddelde op zijn lage niveau brachten. De meermalen genoemde enquête leerde, dat de onderzochte

⁶⁾ Zie Memorie van Antwoord, 7 November 1951; Kamer-verslag 27 November 1951.

⁴⁾ Richtlijnen voor de C.V.P., no C.I.

⁵⁾ Zoals bekend geeft de bedrijfsvergunning voor toerwagenritten en ongeregelde vervoer slechts bevoegdheid ritten uit te voeren, waarvoor de daartoe aangewezen autoriteit toestemming heeft verleend (W.A.P., art. 42). Deze is in principe voor elke rit nodig. Zoals in de Memorie van Antwoord der Regering op het Voorlopig Verslag, Tweede Kamer der Staten-Generaal, is gezegd, dienen de toestemmingen er toe te voorkomen, dat ingevolge een vergunning ondernomen ritten ongewenste gevolgen voor de vaste vervoerdiensten meebrengen.

lijndienstbedrijven gemiddeld 12.960 toerkilometers per toerwagenvergunning maakten (gemiddelde van de overige toerwagenbedrijven: 14.390 toerkm).

13.900 km per wagenvergunning is, voor een bedrijf dat uitsluitend of overwegend op dit toerwagen- en ongeregeld vervoer is aangewezen, uiteraard veel te laag. Bij het prijsniveau van 1949 moest een 40-persoonsbus ongeveer 24.500 km per jaar rijden om een opbrengst te verkrijgen gelijk aan de kosten. Een 30-persoons benzinebus zelfs 26.500.

Zodra men overweegt om het aantal toerwagenvergunningen in te krimpen, wordt men geconfronteerd met het vraagstuk van het micro-bedrijf (vergunning voor 1 of enkele wagens) en dat van het nevenbedrijf in deze bedrijfstak. Daarover werden in par. 2 reeds illustratieve gegevens verstrekt. Het is naar ons oordeel onvermijdelijk, dat een niet gering aantal van deze zeer kleine ondernemingen, voor zover zij geen kans bieden op rendabele exploitatie, geen vergunning meer wordt verleend, terwijl een vergunning eveneens onthouden dient te worden aan ondernemers, die reeds buiten het vervoersbedrijf hun bestaan vinden. Niet zelden zijn het juist deze ondernemingen, die — in hun drang naar meer buskilometers voor hun wagens — elders de markt gaan afromen, waartoe zij in staat zijn doordat de vergunningen voor toerwagenritten en ongeregeld vervoer niet lokaal of regionaal zijn gebonden, en voorts doordat hun kostprijscalculatie allerlei marges vertoont, die hen brengen tot schadelijke prijsonderbiedingen.

Het is nu juist in dit verband, dat de politieke argumenten in het geding worden gebracht. Het gaat niet aan, zo hoort men, dat 100 of 200 middenstanders van de markt worden gestoten. Wij zijn van oordeel dat juist een goede middenstands- en sociale politiek eist, dat de miniatur-bedrijven, die geen of weinig kans op rendabiliteit bieden, worden opgeheven en dat daardoor aan de overige honderden ondernemers, ook voor het merendeel middenstanders, behoorlijke levenskansen worden geboden.

Wanneer de toerwagenondernemingen inderdaad elkaar kunnen vinden voor een doeltreffende sanering van hun bedrijfstak, worden allerlei andere maatregelen mogelijk, die tot een verbetering van hun toestand kunnen leiden.

Naast de mogelijkheid om combinaties te vormen voor het „poolen” van vervoer en/of van het materieel, moet daarbij vooral worden gedacht aan de bestrijding van het hierboven genoemde probleem der seizoenschommeling. Wanneer men er in zou slagen de exorbitante seizoenspits af te vlakken, dan zou daarmee een bron van moeilijkheden van de eerste orde uit de weg zijn geruimd.

Wij zijn van oordeel, dat dit in aanmerkelijke mate mogelijk is. Men staat tegenover de seizoenscurve in het geheel niet zo passief als veelal wordt aangenomen. Men kan de consument uiteraard niet geheel naar zijn hand zetten, doch men behoeft anderzijds ook niet al zijn nukken slaafs te volgen. De economische praktijk kent

talloze voorbeelden van, dikwijls ingrijpende, beïnvloeding van de vraag.

Twee middelen staan daartoe ter beschikking, die bij juiste toepassing krachtig kunnen werken: propaganda en tariefstelling.

Wat propaganda vermag op vervoersgebied is te zien aan de resultaten van het streven naar vacatiespreiding. Men is daarmee nog niet waar men wezen wil, doch wie de ontwikkeling van de laatste jaren heeft gevolgd weet, dat reeds veel is bereikt.

Het krachtigste middel is echter de tariefstelling. Wij zijn van oordeel, dat het toeristische en ongeregelde vervoer een gebied is, dat zich bij uitstek leent voor de toepassing van gediscrimineerde tarieven.

Deze zijn hier economisch volkomen verantwoord. De consumenten, die blijkens de seizoenscurve zulk een uitgesproken voorkeur hebben voor de paar weken rond 1 Augustus, dienen de kosten, die de daarvoor nodige extra-wagens in de stillere seizoenen meebrengen, te dragen. De methode van hogere tarieven in de periode van de seizoenspits in de vraag wordt in andere branches met succes toegepast. Een duidelijk voorbeeld vormen de hotel- en pensioentarieven in vacatiecentra.

Met dit hogere tarief in de periode van de grotere drukte — een zorgvuldig opgebouwd discriminatiesysteem is overigens niet zonder diepgaande bestudering van de vraag te bereiken — wordt bewerkstelligd, dat of deze periode méér opbrengt ter dekking van de kosten van onvoldoende bezetting in slappere perioden, of dat de vraag zich verplaatst naar minder drukke perioden wat voor de bedrijven hetzelfde effect zal sorteren, doch sociaal-economisch de voorkeur verdient, wegens de daardoor mogelijke vermindering van kosten en investeringen.

Deze maatregelen moeten overigens niet genomen worden zonder daarbij de belangen van de consumenten te waarborgen. Een goed georganiseerd toerwagenbedrijf zal daartoe echter zeker weten te vinden. Te denken is daarbij bijvoorbeeld aan de inschakeling van een „consumentenvereniging” als de Nederlandse Reisvereniging.

Ten slotte moet er op worden gewezen, dat de toerwagen-ondernemingen, wanneer deze bedrijfstak eenmaal goed is gesaneerd en georganiseerd, de gemengde bedrijven niet langer tegenover, doch naast zich zullen vinden. Daarvan is slechts vruchtdragende samenwerking te verwachten op alle hierboven besproken gebieden — zoals het ongeregelde vervoer, het groepsvervoer, het „poolen” van vervoer en materieel, tariefstelling, enz. — waardoor ten volle verwezenlijkt kan worden wat alle bedrijfsge-noten zich ten doel stellen en wat óók het beginsel is van de vergunningverlening krachtens de Wet Autovervoer Personen: een duurzame en redelijke — en dat wil dus ook zeggen een rendabele — voorziening in de behoefte aan toerwagenritten en ongeregeld vervoer.

Amsterdam.

Drs S. C. BAKKENIST.
Drs F. D. ZANDSTRA.

Enkele nationaal-economische problemen bij de kolonisatie der IJsselmeerpolders

Hoofdzak bij landaanwinning is vergroting van onze agrarische productie, al worden tegelijkertijd ook andere belangen gediend. Ons volk getroust zich grote offers om in het IJsselmeer goede polders te maken, maar kan er dan ook aanspraak op maken, dat deze zodanig zullen worden ontgonnen en gekoloniseerd, dat een zo ruim mogelijke vergroting van onze agrarische productie zal worden verkregen, terwijl tevens sociale belangen zo goed mogelijk moeten worden behartigd.

Het is duidelijk, dat de ontginning er op gericht moet zijn de bodem zo productief mogelijk te maken; bij de kolonisatie moet men er tevens op letten, dat onze nationale productie zo hoog mogelijk moet worden opgevoerd en sociale belangen worden verzorgd. Ons groot agrarisch bevolkingsoverschot maakt daarnevens, dat bij de kolonisatie velerlei wensen naar voren worden gebracht.

Herhaaldelijk is het droog maken van de Zuiderzee een belangrijk middel genoemd om werk te verkrijgen voor ons

bevolkingsaccres. Naar de maatstaf van een inwoner per ha zullen zich in de Noordoostpolder en de beide zuidelijke polders tezamen over een kwart eeuw 200.000 mensen hebben gevestigd, waarvan de voorzienende bevolking zeker niet als voor 100 pCt van nieuw emploti voorzien kan worden aangemerkt. Het is dus wel duidelijk, dat de droogmaking voor ons totale bevolkingsprobleem slechts van geringe betekenis is. Uiteraard is de betekenis van de nieuwe werkgelegenheid voor de beperkte agrarische bevolkingsgroep van meer belang, maar ook hier nog allerminst voldoende om de bestaande grote bevolkingsdruk op te heffen. Komt men in de polders tot een gemiddelde bedrijfsgrrootte van 24 ha, dan zouden daar slechts 7.500 bedrijfsleiders kunnen worden geplaatst, terwijl er volgens het kleine-boerenrapport van het Landbouw-Economisch Instituut op de bedrijven van 5 en meer ha op de zandgronden alleen reeds 60.000 boerenzoons zijn, die niet de gelegenheid hebben een eigen bedrijf te beginnen. Men geve zich dan ook wel rekenschap van de betrekkelijke betekenis van de landaanwinning in het IJsselmeer voor ons bevolkingsprobleem, zelfs voor het agrarische.

Na het voorgaande spreekt het wel vanzelf, dat sterke aandrang wordt uitgeoefend om vooral kleine bedrijven te stichten in het nieuwe land. Voor de gezonde agrarische ontwikkeling van het nieuwe gebied, waar overwegend goede zavel- en kleigronden worden aangetroffen, is het echter nodig ook agrarische krachten met middelbare en hogere opleiding aan te trekken. Onze Landbouwhogeschool heeft toch niet alleen tot taak ambtenaren op te leiden. Dit brengt de noodzakelijkheid van spreiding der bedrijfsgrootten met zich. Overigens zal men, voor zover dit economisch verantwoord is, wel zo veel mogelijk aan het verlangen naar kleine bedrijven tegemoet kunnen komen. Een bezwaar, dat onder de huidige conjunctuur zwaar weegt, vormen hierbij echter de relatief hoge kosten van de boerderijenbouw op de kleine bedrijven, hetgeen hoge investeringen met zich brengt.

Tot nu toe worden de bedrijven uitgegeven aan de meest bekwame en geschikte gegadigden, die zich vrijwillig aanmelden; ook aan de landarbeiders worden bepaalde eisen van bekwaamheid gesteld. Op deze wijze wordt een geselecteerde agrarische bevolking verkregen, waardoor, gelijk de practijk reeds uitwees, een optimale opbrengst van de grond zo goed mogelijk is verzekerd en dus het in de aanvang gestelde hoofddoel in de polders is benaderd. Zouden echter op deze wijze krachten aan het oude land worden onttrokken, die daar voor het op peil houden der productie onmisbaar zijn, dan zou het einddoel voorbij worden gestreefd. Dit is echter geenszins het geval, want het zijn juist de geschikte bedrijfsleiders, die in het oude land niet aan de slag kunnen komen, die worden aange-trokken. Niet efficiënt gebruikte arbeidskracht komt hier tot volledig nut, hetgeen een nationaal-economisch voordeel oplevert. Duizenden boeren uit het oude land trekken jaarlijks naar de nieuwe polders om op de goed geleide bedrijven nuttige ervaring op te doen. Van de perfecte polders gaat dus een stimulering van een belangrijk deel van onze agrarische productie op het oude land uit.

Ik meen, dat de richtlijnen, die bij de kolonisatie zijn gevolgd ter bereiking van het gestelde doel, nationaal-economisch volkomen verantwoord zijn. Intussen kan het voorkomen, dat de gemeenschap de verplichting voelt bepaalde groepen tegemoet te komen en bereid is om te hinnen behoeve af te wijken van de richtlijnen en zich desnoods een zekere economische opoffering te getroosten. Dit geschiedde ten aanzien van de pioniers, die in de moeilijke oorlogstijd het ontginningswerk onverdroten voortzetten, ten aanzien van de Walcherse boeren, die na hun zware oorlogslast bij de herverkaveling van het eiland werden uitgestoten, zo mede ten behoeve van de sanering van enkele beperkte aangrenzende gebieden.

In de laatste tijd valt nu aandrang waar te nemen om

in deze richting verder te gaan ter vermindering van de moeilijkheden, in het bestaande land ondervonden ten gevolge van de agrarische bevolkingsdruk. Deze is veroorzaakt door een hoog geboortecijfer en een sterke drang naar beroepscontinuïteit. Een halve eeuw geleden vond deze druk nog ontspanning in de ontginning van woeste gronden, maar hun oppervlakte nadert thans het toelaatbare minimum, zodat deze remedie komt te vervallen. Zij had echter ook haar keerzijde, omdat door de vestiging van meest jonge gezinnen op de ontgonnen gronden het agrarisch bevolkings-surplus weder werd vergroot. Het is duidelijk, dat het kwaad slechts afdoende kan worden bestreden door het afvoeren van het agrarische bevolkings-surplus, vooral voordat dit zich uit de oude drang naar beroepscontinuïteit te zeer aan het landbouwbedrijf heeft gebonden. De verschillende grote industrieën, die met eigen bussen de arbeiders uit het omringende landelijke gebied afromen, bewijzen daarmede, dat de jonge plattelandsbevolking in de industrie opgenomen kan worden. Zo zal een zekere industrialisering over een jaar of twintig voor de IJsselmeerpolders ongetwijfeld van belang zijn.

Voor ouderen, die hechter met de agrarische sfeer zijn verbonden, is herscholing veel moeilijker en veelal uitgesloten en nieuw werk is voor hen als regel niet in uitzicht. Immers, rationalisering en mechanisering hebben de strekking de hoeveelheid agrarische arbeid te verminderen, waartegen de intensivering van bepaalde bedrijven wel nauwelijks zal opwegen. Uit hetgeen reeds werd medegedeeld is wel gebleken, dat door landaanwinning slechts voor een gering deel der overtollige, ervaren agrarische krachten ruimte zal ontstaan, zodat een groot deel hunner met een weinig bevredigend en armelijk bestaan als ongetrouwde oom op een bedrijf de tol zal betalen voor een weleer onvoldoende blik in de toekomst of toen wellicht nog niet bestaande mogelijkheden.

Het ligt voor de hand, dat de op het oude land opgetreden bezwaren de wens wekken om deze in de IJsselmeerpolders te voorkomen en dit gebied zo veel mogelijk dienstbaar te maken aan de sanering van bestaande toestanden, waarmede ook een algemeen belang is gemoeid. De invloed hiervan kan, gezien de omvang van het bestaande kwaad, in elk geval slechts beperkt zijn.

In de eerste plaats wordt gevreesd, dat de vestiging van nieuwe bedrijfsleiders op de gestichte bedrijven, evenals eertijds bij de ontginningen, zal leiden tot vergroting van de agrarische bevolkingsdruk. Deze kan over de gehele linie alleen worden voorkomen, wanneer algemeen de stelling „in elk agrarisch gezin mag slechts één zoon agrariër blijven” wordt aanvaard en er is zeker aanleiding om aan te nemen, dat mensen, die het opbrengen zich aan een geheel nieuw milieu aan te passen, eerder deze stelling als juist zullen aanvaarden dan zij, die meer in hun oude omgeving zijn vastgeroest. Men zou nu het gevaar willen voorkomen door in de polders slechts reeds gevestigde bedrijfsleiders toe te laten, maar als het niet lukt over de gehele linie het agrarische bevolkingsaccres af te leiden, zal het van weinig betekenis zijn dit incidenteel te bereiken. Maar zullen niet de open gevallen plaatsen in het oude land door nieuwe bedrijfsleiders worden bezet en is men dan demografisch niet even wijs, met de kans minder geschikte bedrijfsleiders op de nieuwe grond te krijgen? Resultaat zou slechts kunnen worden verkregen bij een verbod tot het opnieuw bezetten van de verlaten bedrijven. Op zichzelf zou dit practisch onoplosbare vraagstukken opwerpen en het kan eerst aan de orde komen bij een veel dieper ingrijpen in de bestaande toestanden, vereist bij een thans te bespreken andere wens bij de kolonisatie van het nieuwe gebied naar voren gebracht.

Tot sanering van de bestaande toestand, waarbij een groot aantal bedrijven te klein is om een behoorlijk bestaan voor de bedrijfsleider op te leveren, moeten deze bedrijven worden vergroot, hetgeen tot gevolg heeft, dat

bedrijfsleiders moeten worden uitgestoten en voor deze werpt men een begerig oog op de nieuwe Zuiderzeegronden. Ik wil hier de moeilijkheid van het coördineren van de sanering van het oude en de kolonisatie van het nieuwe land buiten beschouwing laten, maar er op wijzen, dat de cultuur op de kleine bedrijven zeer intensief is, zodat in het algemeen door vergroting dier bedrijven nog geen grote productievermeerdering is te wachten. Wel zal deze resultaten uit de bij herverkaveling uit te voeren cultuurtechnische werken.

Het gevolg van de sanering, die vooral op de zandgronden, waar het kleine boerenvraagstuk bijzonder nijpend is, urgent is, zou zijn dat voor de nieuwe gronden leiders van kleine bedrijven beschikbaar zouden komen. En nu moet men zich wel voor ogen stellen, dat een goede zandboer niet plots geschikt is voor een kleibedrijf, een weilboer niet zo maar in een akkerbouwer is om te toveren en dat iemand opgegroeid op een bedrijf van 5 ha of minder niet de geschiktheid bezit om een bedrijf van 12 ha — de kleinste der landbouwbedrijven in de IJsselmeerpolders — te leiden. Bij het koloniseren met bij herverkaveling uitgestoten bedrijfsleiders kan men dan ook niet anders verwachten, dan dat de optimale opbrengst der nieuwe gronden gedurende een lange reeks van jaren niet zou worden bereikt en dat de grote offers, die ons volk zich getroost om met behulp van de nieuwe gronden onze agrarische productie zo hoog mogelijk op te voeren, niet naar waarde zouden worden beloond.

Het is dus de vraag, of dit nationaal-economische offer mag worden gebracht om hen te helpen, die bij de gewenste sanering van het oude land uitgestoten moeten worden. In de eerste plaats zij opgemerkt, dat het probleem geleidelijk minder nijpend schijnt te worden, omdat bij de kleine bedrijven reeds afnemend van bedrijfscontinuïteit schijnt op te treden. Niettemin zullen er bij grondig doorgevoerde sanering slachtoffers vallen. Als regel zullen zij ongeschikt zijn voor herscholing, zodat hun het bij hun boerentrots moeilijk te dragen lot van degradatie tot landarbeider of tot grondwerker of ongeschoolde arbeider wacht. Er schijnt een proces tot vermindering van het aantal landarbeiders aan de gang te zijn, zodat bij de uiteraad geleidelijk uit te voeren sanering kans op het vinden van werk voor de uitgestoten en wel bestaat.

Uiteindelijk komt men hier voor een in hoofdzaak sociaal probleem te staan. Er is een bestaande groep van bekwaame bedrijfsleiders, die niet aan de slag komen en bij de gewenste sanering zal een groep bedrijfsleiders buiten hun oude emplooi komen. Beide groepen verkeren in een betreurenswaardige positie en het is de vraag wie moeten de gelukkigen zijn, die in het nieuwe land geholpen mogen worden. Beide groepen zijn slachtoffer van de agrarische conjunctuur en slechts een beperkt aantal personen kan worden geholpen. Is de ene groep nu veel meer deerniswaardig dan de andere en heeft deze derhalve de meeste aanspraak op hulp van de gemeenschap? Ik zie op deze vraag geen zo duidelijk antwoord, dat dit het nationaal-economische offer, dat tewerkstelling van bij sanering uitgestoten bedrijfsleiders in de nieuwe polders in het algemeen zou vergen, zou kunnen rechtvaardigen.

Het spreekt natuurlijk vanzelf, dat bij sanering uitgestoten bedrijfsleiders, die aan de gestelde eisen voldoen, gelijkelijk met anderen in aanmerking zullen komen voor plaatsing in de nieuwe polders. Men zou kunnen aanvoeren, dat het beschikbaar zijn van nieuwe bedrijven het doorvoeren van saneringen zou bevorderen en dat men daardoor verhoging van de productiviteit van oude gronden zou verkrijgen, ten gevolge van de uit te voeren cultuurtechnische werken. Het schijnt echter wel zeer twijfelachtig, of dit het offer in het nieuwe land zou kunnen rechtvaardigen.

Men zou ook kunnen wijzen op de gelukte coördinatie van de herverkaveling van Walcheren en een gedeelte van

de kolonisatie van de Noordoostpolder, maar men bedenke daarbij, dat het hier ging om de verplaatsing van telgen van oude geslachten van bouwboeren uit een welvarende kleistreek naar nieuw overeenkomstig land en dat de toekomst nog moet uitwijzen of deze uitgestoten en in het nieuwe land gegroeide normen zullen halen.

Misschien zal het verantwoord kunnen blijken in een enkel bijzonder geval nogmaals de kolonisatie van de IJsselmeerpolders direct dienstbaar te maken aan sanering op het oude land, maar ik meen, dat men in dit opzicht zeker geen hoge verwachtingen mag koesteren.

's-Gravenhage.

Dr Ir V. J. P. DE BLOQC VAN KUFFELER.

AANTEKENING

De Accountantsdag 1952 van het Nederlands Instituut van Accountants¹⁾

Het feit, dat het Nederlands Instituut van Accountants ter gelegenheid van zijn jaarlijkse bijeenkomst in staat bleek de zalen van het Koninklijk Instituut voor de Tropen tot de laatste plaats te vullen met zijn leden, welke toch zeker wel gezien moeten worden als behorend tot de meest geselecteerde groep mensen die onze samenleving kent, was voor mij een indrukwekkende demonstratie van de betekenis, die de accountantsprofessie in ons land inneemt, een impressie waartoe de gehele entourage van deze bijeenkomst zeker niet weinig bijdroeg. De lezingen en de discussie waren boeiend, de organisatie van de bijeenkomst zo opvallend voortreffelijk, dat zij zeker een vergelijking met het beste wat het — om zijn organisatievermogen zo benijde — Amerika mij heeft kunnen tonen, kan doorstaan.

De inleiders, de heren Ir W. H. van Leeuwen en A. F. Tempelaar, bespraken verschillende aspecten van het productiviteitsbegrip. Het kan natuurlijk niet anders, dan dat het merendeel van datgene wat heden ten dage over dit onderwerp gezegd kan worden, een bekende klank heeft. Het is daarom een compliment voor beide sprekers dat zij hun gehoor zo duidelijk hebben weten te boeien.

In nog geen kolom kan ik natuurlijk beide belangrijke lezingen niet ook maar enigermate recht doen wedervaren. Ik mag daarom met enige losse opmerkingen volstaan.

Alle sprekers waren unaniem in hun oordeel dat het vooral de menselijke factoren zijn, waarop wij in ons streven naar verbetering der productiviteit de nadruk moeten leggen en het is bedroevend, dat werkelijk ieder spreker zich haastte zijn ontevredenheid betreffende ons middelbaar onderwijs uit te spreken. In de woorden van de heer Van Leeuwen is dit „hopeloos inefficiënt” en zijn de examens gericht op wat men niet weet, in plaats van op datgene wat men wel weet, waarmee spreker uiteraard bedoelt, dat het onderwijs niet voldoende ruimte voor specialisatie geeft. In de woorden van een andere spreker, Prof. Van der Schroef, heeft ongetwijfeld ons middelbaar onderwijs een vormende waarde. Het is echter geen voorbereiding voor de later te vervullen functie. Een opmerking die de schrijver van deze regelen — die, ten tijde van de laatste toelatingsexamens voor de gymnasia, door een twaalfjarig meisje op zijn geschiedkundig inzicht gewogen en onduidelijk in het licht bevonden werd — uit het hart is gegrepen.

Het geestige, zeer ter zake dienende, waarschuwend woord van Prof. Van der Schroef behoort al diegenen, die zich op het terrein van de productiviteitsverbetering bewegen, voor ogen te blijven.

Rotterdam.

J. A. HARTOG.

¹⁾ Zaterdag, 20 September 1952 in het Koninklijk Instituut voor de Tropen.

INTERNATIONALE NOTITIES

Het congres van het Britse Verbond van Vakverenigingen

Begin September werd te Margate de jaarlijkse algemene vergadering gehouden van het Britse Verbond van Vakverenigingen (Trades Union Congress).

Dit jaar was deze vergadering met meer dan gewone belangstelling tegemoet gezien. Het was immers de eerste keer, dat de T.U.C. in algemene vergadering bijeenkwam sedert de Conservatieve Regering in October 11. aan het bewind was gekomen.

Zoals bekend, had de Kanselier van de Schatkist, de heer Butler, in verband met de precaire Engelse situatie herhaaldelijk op matigheid en beperking in loonaanspraken aangedrongen.

Laatstelijk heeft de Onder-Minister van Arbeid gedurende een redevoering gezegd, dat:

1. de loonstop geen deel uitmaakt van het regeringsprogramma;
2. matigheid in loonaanspraken alleen is gewenst t.a.v. verhogingen van basislonen, aangezien deze anders de kans vernietigen de kosten van het levensonderhoud te verlagen. De Regering is voorstander van loonsverhogingen, die gepaard gaan met grotere productie en efficiency;
3. Engeland op exportmarkten alleen kan concurreren met Duitsland en Japan, t.a.v. prijs en afleveringstijd. Hogere lonen betekenen hogere prijzen, want de winstmarge alleen kan de loonsverhoging niet dekken;
4. samenwerking tussen werkgevers en werknemers de beste mogelijkheid biedt de kosten van het levensonderhoud te beknotten en het niveau van de uitvoerhandel te handhaven.

Het bestuur van de T.U.C. scheen het enigszins met de Regering eens te zijn. In zijn rapport aan de algemene vergadering erkende het bestuur, dat overmatige loonsverhogingen een nadelige invloed zouden uitoefenen op bedrijfskosten en werkgelegenheid, in het bijzonder in de exportindustrieën. Het vermeldde ook, dat de vakbonden er voor moeten waken, de toch reeds zo precaire situatie door hun optreden niet te verergeren. Dit was in zeer gematigde termen vervat, aangezien het bestuur blijkbaar een reactie van de vakbonden vreesde in de trant van 1950. Toen werd er nl. een van communistische zijde geïnspireerde motie voorgesteld, welke destijds door de algemene vergadering werd aangenomen en een einde maakte aan de loonstop van Sir Stafford Cripps, de toenmalige Kanselier van de Schatkist.

Bovendien waren de vakbonden niet erg gesteld op de loonpolitiek van de huidige Regering. Gedurende de laatste maanden werden er eisen tot loonsverhoging ingediend door verschillende van de grote vakbonden, waaronder de mijnwerkersunie en het verbond van metaalbewerkers. Met deze eisen is een jaarlijks bedrag van £ 450 miljoen gemeoid.

Afgezien van de loonpolitiek werd door de vergadering de houding van de unies bepaald t.a.v. het Britse herbevestigingsplan. Niettegenstaande een afwijzende houding van de linkse fractie — de aanhangers van Bevan — wist het bestuur door een handige splitsing van deze hoofdschotel in een viertal gangen, de opposanten te verdelen. Hierdoor werd voor elk van de vier onderdelen een meerderheid verkregen en zullen de vakbonden de herbewapeningspolitiek van de Britse Regering steunen.

Ondanks de zeer recente en ontactische zet van de betrokken werkgevers, de eis van het machtige verbond van metaalbewerkers voor een tweede keer botweg te weigeren, verliep het loondebat veel gunstiger dan velen hadden verwacht. Een motie, welke elke vorm van gematigheid

in loonaanspraken afkeurde, werd verworpen. Een andere motie, die zich uitsprak voor een gematigde loonpolitiek, werd tenslotte met een grote meerderheid aangenomen. Deze laatste sprak dan ook van redelijke en rechtvaardige loonsverhogingen.

De rustige toon van het debat geeft aanleiding te veronderstellen, dat de vakbonden zich in de toekomst meer zullen neerleggen bij de beslissingen van de betrokken scheidsrechters.

Niettegenstaande deze motie zijn de metaalbewerkers vast besloten zich niet in een hoek te laten dringen en zij hebben aangekondigd, dat hun leden geen overwerk zullen verrichten, d.w.z. tot dat hun loonaanspraken zijn geregeld.

Hoe de houding van de vakunies in de praktijk zal zijn, kan op het ogenblik niet worden beoordeeld. Het jaarlijkse congres heeft echter wederom onomstotelijk aangetoond, dat meestal het gezonde verstand van de leiders der Britse vakbonden uiteindelijk de overwinning behaalt.

Op een ander punt leed het bestuur echter een nederlaag. Tegen de wensen van het bestuur in, heeft de algemene vergadering een motie aangenomen, waarbij het bestuur werd uitgenodigd voorstellen in te dienen voor verdere nationalisatie en democratisering van de reeds genationaliseerde industrieën. Het ligt in de bedoeling deze voorstellen te doen opnemen in het verkiezingsprogramma van de Labour-partij, hetgeen van belang is wanneer de Labour-partij wederom aan het bewind zou komen.

Amsterdam.

F. J. H. VOS.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Op de geldmarkt kan men, evenals op de effectenmarkt, golven van langer en korter periode onderscheiden, met overigens natuurlijk geheel andere oorzaken. De lange golf, die nu reeds meer dan een jaar heerst, kenmerkt zich door een over het algemeen zeer ruime geldmarkt. De — overigens niet ernstige — verkrapping, die zich vorige weken voordeed, en die vnl. werd veroorzaakt door de liquiditeitspolitiek der banken, behoort tot de golven van korter duur. Het slot van laatstgenoemde verkrapping kwam gedurende de verslagweek, toen per 15 September ook de callgeldnotering omlaag werd gebracht (nl. tot het minimum niveau van $\frac{1}{2}$ pCt). De groter liquiditeit der banken, die waarmede deze daling verband hield, kwam duidelijk tot uiting in de stijging van de saldi van Nederlandse banken bij de circulatiebank, ten bedrage van f 55 mln tussen 8 en 15 September.

De lange golven op de geldmarkt houden vooral verband met de betalingsbalanspositie en met de kaspositie van het Rijk, waarbij eerstgenoemde factor het laatste jaar overweegt. Omtrent de tweede factor geeft de deze week verschenen Millioenennota enige belangwekkende beschouwingen en prognoses. Reeds lang was bekend, dat de stijging van de geldcirculatie in ons land in het verstreken deel van 1952 met honderden miljoenen gulden achterbleef bij de stijging van het Nederlandse deviezenbezit, waaruit de aanwezigheid van een belangrijke deflatoire factor, vermoedelijk een kasoverschot van het Rijk, viel te concluderen („E.-S.B.” van 4 Juni 1952). De Millioenennota bevestigt dit vermoeden. In het eerste halfjaar 1952 wordt een kasoverschot van het Rijk ter grootte van f 370 mln becijferd, in hoofdzaak veroorzaakt door het achterblijven van de militaire uitgaven. De prognose is, dat er in het tweede halfjaar echter een kastekort bij het Rijk zal bestaan en wel van f 245 mln. Op zichzelf zou de

geldmarkt hierdoor de komende maanden worden verrijmd. Mocht de gunstige betalingsbalans aanhouden, dan zou de geldruimte, indien de prognose bewaarheid wordt, dus nog verder kunnen toenemen. Mocht er daarentegen een ommekeer in de betalingsbalans komen, dan zou de daaruit resulterende krapte van minder ernstige aard kunnen worden, dan bijv. in de krapte golf medio 1950 - medio 1951 het geval was.

De kapitaalmarkt.

In de Millioenennota kwamen tal van passages voor, welke voor de toekomstige ontwikkeling van de kapitaalmarkt van betekenis zijn.

Het feit, dat van belastingverlaging niet werd gerept, brengt mede, dat de bloedarmoede, die de markt voor risicodragend kapitaal kenmerkt, voorshands zal blijven bestaan.

Wat de obligatiemarkt betreft is van belang, dat evenals het vorig begrotingsjaar, het beroep van de Staat op de kapitaalmarkt zo beperkt mogelijk zal worden gehouden zulks ter vergemakkelijking van de kapitaalvoorziening van gemeenten en ondernemingen. De emissie van een staatslening, waarover de laatste tijd wel geruchten hebben gecirculeerd, schijnt dus voorlopig niet in de bedoeling te liggen. De wenselijkheid wordt uitgesproken, dat naar een verdergaande consolidatie van gemeenteschulden moet worden gestreefd; de thans op dit terrein bereikte situatie wordt nl. door de Regering nog niet als stabiel beschouwd. De eis dat kapitaalswerken door lagere publiekrechtelijke lichamen slechts mogen worden ondernomen, indien de financiering op lange termijn daarvan verzekerd is, zal onverminderd worden gehandhaafd, ook indien de vlotende schuld dezer lichamen een bevredigender omvang zou hebben bereikt. De thans door de meeste gemeenten gevoerde politiek om zo veel mogelijk op lange termijn te lenen, in sommige gevallen zelfs in anticipatie van kapitaalbehoeften van het volgend jaar, kan in dit licht niet onverstandig worden genoemd.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Juli en Augustus 1952

De algemene toestand op de geldmarkt.

De ruimte op de geldmarkt, die zeer karakteristiek was voor de eerste helft van het lopend jaar, nam tijdens de maand Juli reeds enigermate af. De maand Augustus, en vooral de einde-maand-vervaldag, bracht een scherpe toeneming van de geldverkrapping. De markt is opnieuw vrij eng geworden.

De oorzaken van deze vernauwing op de geldmarkt is gedeeltelijk te zoeken in technische factoren, waaronder in de eerste plaats de trimestriële afdragingen aan de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid, die uiterlijk op 15 Augustus dienden betaald. Deze fondsen werden door de R.M.Z. nog enkele dagen op de geldmarkt gelaten, en pas rond het einde van de maand tussen de rechthebbende organismen verdeeld. Zulks droeg er toe bij de maand-einde-vervaldag te verzwaren.

De verkrapping van de markt is anderdeels ook toe te schrijven aan het belangrijk volume van de kredietvraag, dat zich uit door een toeneming van de omvang van het ter discontering aangeboden papier. De belangstelling van handel en industrie gaat hierbij vooral naar geld op wat langere termijn, om hierdoor zelf in de gelegenheid gesteld te worden betalingsfaciliteiten toe te staan aan de buitenlandse afnemers.

Van een andere zijde werd het volume van de beschikbare callgelden niet verder meer uitgebreid, door het eerder stationnair blijven van de bankdeposito's. Zulks moet onmiddellijk in verband gebracht worden met de afnemering van het boni op de handelsbalans; de sterke verlaging van

het bedrag van de export tijdens de maand Augustus opent de mogelijkheid op een niet onaanzienlijk deficit van de buitenlandse handel. Deze deflatoire invloed werd groten-deels gecompenseerd door de geldverruiming die voortspoot uit het deficit die de uitvoering van de begrotingen tijdens de jongste maanden liet.

De vervaldag einde Augustus bracht onvermijdelijk een aanzienlijke toeneming van het herdisconto bij de Nationale Bank; noch de weekstaat van 28 Augustus, noch deze van 4 September geven hieromtrent een benaderend beeld, daar de vervaldag midden tussen deze twee data lag.

Kredietverlening van de banken aan de private economie. (in miljoenen franken)

	Herdisconto van de banken bij de Nat. Bank en de parastatale instellingen	Portefeuille handelspapier van de Nationale Bank	Totale kredietverlening der private banken (accepten inbegrepen)
1950 Juni	3.696	4.082	26.582
1951 Maart	8.781	10.567	29.592
1952 Maart	7.467	7.620 ¹⁾	33.470
April	6.796	7.338	32.951
Mei	7.170	5.864	33.017
Juni	6.875	5.220	32.913
Augustus	—	6.009 ²⁾	—

¹⁾ Cijfers van 3 April.

²⁾ Cijfers van 3 September.

In de loop van de jongste twee maanden is de kredietpolitiek in België praktisch onveranderd gebleven; alleen enkele detailregelingen ondergingen lichte wijzigingen om de nadelige gevolgen van de algemene kredietcontractie zoveel mogelijk weg te werken. Zo werd door het H.W.I. begin Juli een speciale mobilisatiemogelijkheid geopend ten gerieve van de banken, voor kredieten toegestaan met het oog op de financiering van de productie voor de landsverdediging. De rentevoet belooft hierop $3\frac{3}{4}$ pCt.

De toestand van de banken.

Na het toppunt van de bankdeposito's einde Maart II., viel in Mei een lichte teruggang te noteren. Einde Juni was dit niveau van drie maand te voren opnieuw ongeveer bereikt. Gedeeltelijke cijfers wijzen er op dat de maanden Juli en Augustus verder een lichte toeneming van de deposito's met zich brachten. De toestand van de buitenlandse handel is echter niet meer van dien aard om deze tendentie kracht bij te zetten, zodat een stationnair blijven van de bankdeposito's tijdens de eerstkomende maanden in de normale lijn der verwachtingen ligt.

Toestand van de Belgische banken. (in miljoenen franken)

	Aug. 1951	Oct. 1951	Dec. 1951	Maart 1952	Mei 1952	Juni 1952
Actief.						
Kas, N.B., P.C.	2.098	2.275	3.448	3.244	2.315	2.310
Daggeld, banken, holdings	6.716	6.850	6.860	5.974	5.365	5.508
Kredieten aan priv. econ.	29.507	31.225	33.364	33.470	33.017	32.913
Handelsswissels ..	8.238	10.030	9.498	10.248	9.426	9.543
Prof. en voorschotten tegen effecten	735	675	773	707	653	731
Diverse debiteuren	14.170	13.964	14.958	14.412	15.186	15.024
Accepten	6.364	6.556	8.135	8.103	7.752	7.615
Kredieten aan de Overheid	36.475	39.431	38.951	40.165	40.010	40.625
Speciaal papier ..	29.680	32.318	31.957	32.943	32.634	33.228
Genoteerde staatsfondsen	6.795	7.113	6.994	7.222	7.376	7.397
Vastgelegde middelen	1.243	1.253	1.266	1.275	1.291	1.301
Totaal actief ..	80.806	87.137	90.363	91.545	91.756	93.506
Portef. van de N.B. en de parast. instell. aan papier door banken geherdisconteerd	6.749	5.767	7.526	7.467	7.170	6.875
Passief.						
Deposito's en crediteuren	54.439	58.330	58.804	59.980	58.736	59.871
Zicht	48.917	52.189	53.143	54.019	53.153	54.106
Op meer dan 30 dagen	5.522	6.141	5.661	5.961	5.583	5.765
Obligaties en kasbons	410	487	557	871	722	750
Eigen middelen	5.496	5.521	5.629	5.447	5.599	5.692

Traditioneel brengt het derde kwartaal meestal een seizoenuitzetting van de geldomloop, doch een deficit in de betalingsbalans kan zulks gemakkelijk verhinderen. Toch dient er rekening mede te worden gehouden dat einde Juli de percentages van de afhoudingen op de export naar de E.B.U.-landen aanmerkelijk werden verlaagd.

De evolutie van de bankdeposito's zal verder tijdens de eerstkomende maanden waarschijnlijk zeer scherp de weerslag ondergaan van het conjunctuurverloop. De lichte verbetering van de afzet van textielproducten op de binnenlandse markt liet aan deze nijverheid over het algemeen toe de opgeslagen stocks grondstoffen en afgewerkte producten enigermate te verlichten. De nieuwe aankopen gebeuren daarentegen zeer voorzichtig, zodat de liquiditeiten over het algemeen toenemen, waardoor ook het volume van de bankdeposito's gunstig beïnvloed wordt. Van een andere zijde zal de verslappung van de conjunctuur in de metaalsectoren of het stationair blijven hiervan op een lager peil, de kredietverlening beperken en dus ook de geldcreatie.

De goud- en deviezenmarkt.

In de loop van de maand Augustus zijn de noteringen van het goud evenals van het merendeel der vreemde deviezen licht teruggelopen. Deze tendentie wijst er op dat de Belgische frank op de buitenlandse markten geleidelijk terug aan sterkte wint. Deze beweging werd blijkbaar aan gang gebracht door de daling van het dollar- en Zwitsers biljet op de vrije markt. Voor dit laatste lijken de verkopen van biljetten door Belgische toeristen, overgehouden na de inwisseling van hun reischeques in Zwitserland, op de markt te wegen. Het dollarbiljet wordt blijkbaar gedrukt door buitenlandse verkopen.

Noteringen op de vrije goud- en deviezenmarkt.

	Oct. 1951	Dec. 1951	Maart 1952	Juni 1952	Juli 1952	Aug. 1952
Niet officiële markt:						
Goud per gram . . .	74,375	72,50	70,75	67,50	67,75	65,75
Gouden pond	675,125	657,50	646,50	622,50	636,25	620,—
Officiële biljettenmarkt:						
Papieren pond	126,50	130,50	130,50	137,75	137,50	130,—
Franse frank (100) . .	12,90	12,82	12,675	13,6875	13,45	12,58½
Zwitsere frank	12,55	12,45	12,675	12,45	12,40	12,10
Papieren dollar	55,125	54,25	55,05	53,60	53,30	51,75
Gulden	12,90	13,20	13,20	13,1875	13,2125	13,185
Duitse mark	10,45	10,80	11,475	11,70	11,95	11,45

De obligatiemarkt.

Na de koersafbrokkeling, veroorzaakt door de uitgifte van de staatslening tijdens de 2e helft van Juni en de eerste dagen van de maand Juli, hernam de obligatiemarkt haar vastere tendentie.

Tijdens de tweede helft van de maand Augustus is de intensiteit van de koersstijging der Schatkistcertificaten ietwat afgenomen en liepen de noteringen van enkele zelfs licht terug. Per saldo boekten echter al de Schatkistcertificaten behalve de 4 pCt Schatkistcert. 1948, met facultatieve vervaldag per 1-6-53, tijdens de voorbije maand een nieuwe koerswinst.

De langlopende staatsfondsen waren vast, evenals de obligaties en kasbons van parastatale organismen.

Bij de leningen van steden en gemeenten vielen slechts geringe Koersschommelingen te noteren. Dezelfde evolutie bemerkte men bij de emissies van private ondernemingen. In alle sectoren van de obligatiemarkt viel in Augustus een lichte daling van de rentestand waar te nemen.

Na de Staat, kwam thans de provincie Nabem op de emissiemarkt met een uitgifte van fr. 400 mln in 5,50 pCt kasbons met maximum 10 jaar looptijd. Gezien de gunstige modaliteiten werd deze lening op vlotte wijze geplaatst.

In de komende maanden mag een drukke activiteit op de emissiemarkt worden verwacht. Begin September werd een nieuwe uitgifte van de N.M.K.N., fr. 1 mrd groot, aangekondigd, terwijl de Nationale Maatschappij der Waterleidingen eveneens tot een uitgifte van fr. 1 mrd kasbons zal overgaan. Het is tevens niet uitgesloten dat de N.M.B.S. dit jaar nog op de obligatiemarkt zou beroep doen. Anderdeels zou een nieuwe staatslening rond einde November worden uitgegeven.

De emissievoorwaarden van de vermelde N.M.K.N.-lening tonen aan dat de emissiemarkt begint te reageren op de toegenomen dispariteit tusschen de huidige rentestand op de obligatiemarkt en het werkelijke rendement van de jongst geplaatste leningen.

De nominale rentevoet en de aflossingsmodaliteiten van de nieuwe N.M.K.N.-lening zijn dezelfde als deze der voorgaande leningen van parastatale instellingen, doch de uitgifteprijs werd aan de nieuwe marktvoorwaarden aangepast en van 96 pCt tot 96,50 pCt verhoogd.

Rentestand op de obligatiemarkt¹⁾.

(in pCt per einde maand)

	Looptijd	Aug. 1948	Juni 1950	Juni 1951	Juni 1952	Juli 1952	Aug. 1952
Staatsobligaties	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,55	4,52	4,50
Schatkistcertificaten	7 à 8 j.	4,83	4,63	5,24	5,—	4,85	4,78
Kasbons steden	5 à 6 j.	5,07	4,49	5,37	5,22	5,15	5,14
Kasbons parastatale instellingen	ca 9 j.	—	—	5,41	5,17	5,06	5,02
Private instellingen	10 à 12 j.	6,06	5,43	6,08	5,62	5,54	5,45

¹⁾ Reële rendementen; rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

De aandelenmarkt.

Terwijl de aandelenmarkt in de loop van de maand Juli een gemiddelde hausse doormaakte van 3,14 pCt, verflauwde de stijging tijdens Augustus tot 0,61 pCt. De gemiddelde dagomzetten liepen terug van 63,3 mln in Juli tot 57,8 mln in Augustus. Het netto rendement van 75 aandelen daalde van 5,11 pCt einde Juli tot 5,02 pCt einde Augustus; deze baisse wijst er op dat enkele bekend gemaakte dividenden ietwat lager zijn dan vorig jaar.

Beurs van Brussel.

(indices 1936-1938 = 100)

	29 Aug.	31 Juli	Beweging 29/8 t.o.v. 31/7
Banken	194,3	187,6	+ 3,57
Portefeuille	162,5	158,6	+ 2,45
Trusts	124,5	122,4	+ 1,71
G. & Electr.	224,9	225,0	— 0,05
Metalen	247,4	239,0	+ 3,51
Scheik.	183,2	182,4	+ 0,43
Steenkolen	204,1	204,2	— 0,05
Spiegelglas	67,5	68,1	— 0,89
Glasblaz.	67,2	71,6	— 6,15
Bouwnijverh.	175,6	175,8	— 0,12
Textiel	200,0	205,9	— 2,87
Kolonialen	459,8	458,0	+ 0,39
Voeding	101,6	102,0	— 0,40
Verscheidene	221,1	222,2	— 0,50
Brouwerijen	69,8	69,8	—
Papiernijverheid	259,7	264,5	— 1,82
Gr. warenhuizen	315,6	316,1	— 0,16
Algemeen	227,5	226,1	+ 0,61

Rendement (75 waarden) 5,02 pCt 5,11 pCt.

Zoals uit hogerstaande cijfers blijkt waren de dispariteiten in het verloop van de verschillende rubrieken eerder klein. De beurs zoekt blijkbaar naar een grondslag om haar verdere beweging op uit te bouwen, doch schijnt deze niet te vinden.

Brussel.

Dr L. DELMOTTE.

RECENTE ECONOMISCHE PUBLICATIES

- De arbeider in de nieuwe samenleving*, door Mr W. F. de Gaay Fortman. Uitgeverij Albani 1952, 164 blz., f 2,75.
- Over onbillijkheden in de heffing van inkomstenbelasting bij overdracht en liquidatie van bedrijven en overlijden van ondernemers*, door M. A. Wisselink. N.V. Uitgevers-Maatschappij AE. E. Kluwer, 13 blz., f 0,85.
- Ook U kunt exporteren*, door L. Fokkema. Tips, adviezen en wenken voor Uw exportheffing. Serie „Het moderne bedrijfsleven”. Nederlandse Uitgeversmaatschappij N.V., 85 blz., f 2,25.
- Gids 1952-1953 van de Nederlandsche Economische Hogeschool te Rotterdam*, waarin opgenomen een rubriek „Studenten”, waarvoor de gegevens zijn verstrekt door de „Vereniging voor Studiebelevingen”, 128 blz., f 1,75.
- Overzicht van de vrije ondernemersorganisaties in Nederland*, publicatie van de Sociaal-Economische Raad, 1952, 385 blz., f 7,50.
- De plaats van de ondernemer in het tegenwoordige economische bestel*, referaat voor de vijfendertigste wetenschappelijke samenkomst op 9 Juli 1952, door Dr W. F. van Gunsteren. G. F. Hummelen's Boekhandel N.V., 26 blz., f 1,—.
- Kerk en Stad*, een godsdienst-sociologisch onderzoek met inbegrip van een religiografie van de industriestad Enschede, door Dr P. Smits, met een inleiding van Prof. Dr. W. Banning. Boekencentrum N.V., 1952, 404 blz., f 12,50.
- Inkomensverdeling en werkgelegenheid*. Een onderzoek naar de recente verschuivingen in de inkomensverdeling en naar de betekenis van deze verschuivingen voor de realisering van de belangrijkste doelstellingen der naoorlogse economische politiek van ons land, alsmede enige conclusies met betrekking tot de doelmatigheid van de loon- en prijspolitiek, door Dr Ant. M. F. Smulders. H. E. Stenfert Kroese N.V., 1952, 174 blz., f 9,75.
- Overheerszaamheid, overheidsfinanciën en inkomensverdeling*, door Ir H. Vos en J. C. Wijnmaalen. Het Spectrum, 81 blz., f 3,45.
- Enige aspecten van de ontwikkeling van het economisch inzicht tussen de beide wereldoorlogen*, door Prof. Dr G. W. Groeneveld. Het Spectrum, 103 blz., f 4,25.
- De Nederlandse volkshuishouding tussen twee wereldoorlogen*. Bijdragen tot de sociaal-economische vernieuwing, onder supervisie van Prof. Dr P. B. Kreukniet. Utrecht 1952, 3 delen gebonden, compleet f 105,—.
- Het gezinscrediet in Nederland*, door Dr B. P. M. Vredegoor. H. E. Stenfert Kroese N.V., 1952, 142 blz., f 7,50.
- Making Western Europe defensible*. An appraisal of the effectiveness of United States policy in Western Europe, door T. Geiger and B. Cleveland. National Planning Association, 1951, 85 blz., f 4,75.
- The theory of the market economy*, door H. von Stackelberg, translated from the German and with an introduction by A. T. Peacock. William Hodge and Comp. Ltd., 328 blz., f 15,75.
- The social framework*. An introduction to economics, door J. R. Hicks. At the Clarendon Press, Oxford, 1952, 283 blz., f 8,35.
- International cartels, economic and political aspects*, door K. L. Mayall. Charles E. Tuttle Company, 173 blz., f 12,40.
- Profit measurement and price changes*, door K. Lacey. Sir Isaac Pitman & Sons Ltd., 129 blz., f 12,60.
- Ten great economists, from Marx to Keynes*, door J. A. Schumpeter. George Allen & Unwin Ltd., 1952, 305 blz., f 13,25.

- The sterling area*, door A. R. Conan. MacMillan & Co. Ltd., 1952, 192 blz., f 10,70.
- The theory of economic policy in English classical political economy*, door Prof. L. Robbins. MacMillan & Co. Ltd., 1952, 217 blz., 15 s. net.
- Readings in industrial and business psychology*, door H. W. Karn, B. Gilmer and B. van Haller. N.Y. McGraw-Hill, 485 blz., f 20,25.
- Economics of business enterprise*, door L. A. Doyle, N.Y. McGraw-Hill, 356 blz., f 22,50.
- Income and employment*, door J. T. Morgan, 2 nd. ed., N.Y. Prentice-Hall, 404 blz., f 26,40.
- Motion and time study manual*, door J. A. Parton Jr., N.Y. Conover-Mast Pubns., 412 blz., f 22,50.
- The economic system. An analysis of the flow of economic life*, door E. T. Weiler. N.Y. MacMillan, 899 blz., f 25,85.

DE WESTER BOEKHANDEL

Algemene Binnen- en Buitenlandse Boekhandel

Nieuwe Binnenweg 331
Telefoon 32076

ROTTERDAM
Postgiro 18961

GESPECIALISEERD OP ECONOMISCH GEBIED

WAT ZEGT DE WET?

EEN RECHTSKUNDIGE ENCYCLOPÆDIE
VOOR IEDEREEN

DOOR

Mr J. G. VAN DER KOOGH

INGELEID DOOR

Mr G. BELZER

docent aan de N.E.H. te Rotterdam.

Wat is de inhoud van dit boek?

Het geeft achter meer dan 2500 trefwoorden in alfabetische volgorde de hoofddregels, weer van vrijwel de gehele Nederlandse wetgeving, een overzicht van samenstelling, taak en werken van Nederlandse overheidsorganen en rechtsinstellingen, de verklaring van alle (noodzakelijkerwijs) gebruikte juridische termen en van vele andere, welke men elders kan tegenkomen, en van een aantal niet-wettelijke namen, waaronder bepaalde contractuele regelingen bekend staan, en afkortingen. De nadruk is vooral gelegd op de „grote” wetgeving, t.w. met name:

- Het Burgerlijk Recht en het Handelsrecht.
- De Nederlandse Staatsinrichting.
- Het Strafrecht.
- Het Procesrecht.
- De Sociale Wetgeving.
- De Belastingen van Staat, Provincie en Gemeente.
- De rechtelijke organisatie en bevoegdheid.

Deze uitgave verschijnt in de loop van October; prijs bij intekening f 21.50. Na verschijnen f 25.—.

Uw gewaardeerde bestellingen zullen wij gaarne noteren.

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Aan dit nummer is een inlegvel toegevoegd betreffende de

„Verspreide Geschriften van Prof. Dr. N. J. Polak”

GEMEENTE 'S-GRAVENHAGE

Uitgifte van

f 10.000.000.- 2 1/2 pCt. Premie-Obligaties

(Tweede Premielening 1952)

in stukken van nom. f 100.- aan toonder.

PRIJZEN:

(incl. de hoofdsom van f 100.-)

op 1 Mei 1953: 1 van f 100.000., 1 van f 50.000.,
1 van f 25.000., 1 van f 10.000.,
1 van f 5.000. en 245 van f 200..

op 1 November 1953: 1 van f 100.000., 1 van f 50.000.,
1 van f 25.000., 2 van f 5.000.,
3 van f 1.000. en 242 van f 200..

Verdere aflossingen met premies op 1 November van elk der jaren 1954 t/m 1992.

In totaal 14 prijzen van f 100.000., 30 prijzen van f 50.000., 13 van f 25.000., enz.

Op elke obligatie wordt tenminste f 125.- betaalbaar gesteld.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving, op bovengenoemde uitgifte bij hun kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, voor zover aldaar gevestigd, openstellen op

Dinsdag, 30 September 1952,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 18 September 1952. Exemplaren van dit prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij genoemde kantoren verkrijgbaar.

Amsterdam,
's-Gravenhage, 18 September 1952.
Rotterdam,

AMSTERDAMSCH E BANK N.V.
DE TWENTSCHE BANK N.V.
HELDRI NG & PIERSON
INCASSO-BANK N.V.
LIPPMANN, ROSENTHAL & CO.
R. MEES & ZOONEN
NATIONALE HANDELSBANK N.V.
NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.
PIERSON & CO.
ROTTERDAMSCH E BANK N.V.

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch
Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter
de Hoochstraat 5, Rotterdam
(West)

Telefoon Redactie en Admini-
stratie 38040. Giro 8408.

Bankiers:

R. Mees en Zoonen, Rotterdam

Redactie-adres voor België:
Seminarie voor Gespecialiseer-
de Economie, 14, Universiteits-
straat, Gent.

Abonnementen: Pieter de
Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)
Abonnementsprijs, franco per
post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese
Rijksdelen (per zeepost) f 26.-,
overige landen f 28.- per jaar.
Abonnementen kunnen ingaan
met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo
van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Ne-
derland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam (W.)

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffen-
de advertenties te richten aan
de Firma H. A. M. Roelants,
Lange Haven 141, Schiedam
(Telefoon 69300, toestel 6).
Advertentietarief f 0.43 per
mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures”
en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele ko-
lom). De administratie behoudt
zich het recht voor om adver-
tenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cts.